Regionaal Beleidsplan
Sociaal Domein
2020 t/m 2023

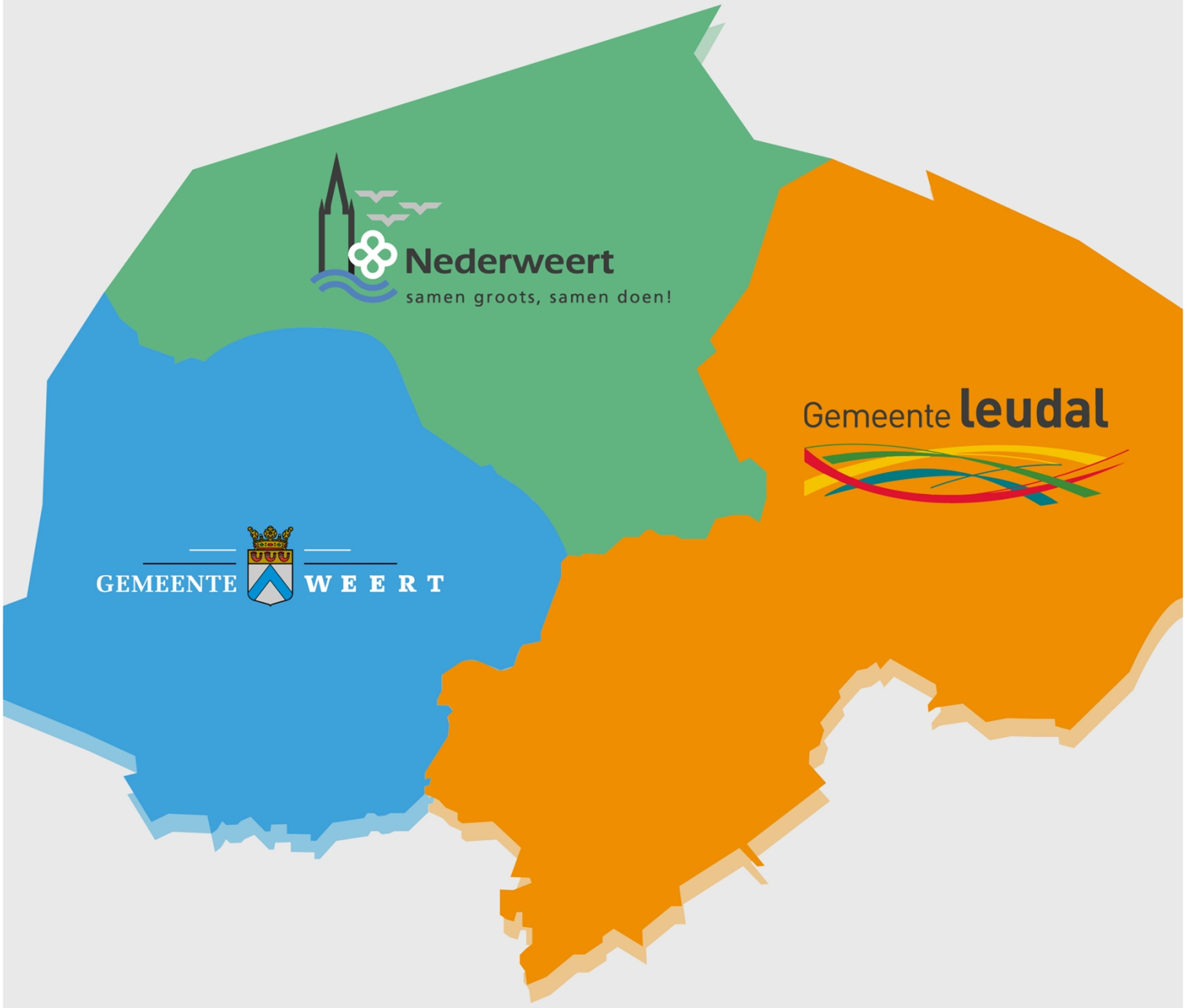

Voorwoord

De samenwerking in het sociaal domein krijgt steeds meer gestalte. De transformatie waar we als gemeenten voor staan is een langdurig traject, waar we met dit regionale beleidsplan verder richting aan willen geven. Vraagstukken bekijken we niet langer alleen vanuit afzonderlijke wetten als de Jeugdwet, Wet Maatschappelijke Ondersteuning of Participatiewet. Het draait in het sociaal domein immers om meer dan alleen deze drie wetten. Het gaat om een integrale aanpak samen met al onze partners in de regio, in het belang van onze inwoners. Het sociaal domein is dusdanig complex en omvangrijk dat we beseffen dat onze aanpak niet van vandaag op morgen gerealiseerd kan zijn, maar waar we wel met consistent beleid aan blijven werken.
De komende jaren zal de samenwerking tussen de gemeenten Leudal, Nederweert en Weert worden voortgezet, een samenwerking die met de decentralisaties al geïntensiveerd was. Hiermee willen we met gemeenschappelijk beleid nog beter inspelen op de ontwikkelingen die op ons afkomen, zodat we kunnen blijven voldoen aan de behoeftes van onze inwoners.
Want dat is wat we zeker niet willen vergeten: dat het om mensen gaat, in ons geval vaak om kwetsbare mensen, ondanks die onvermijdelijke systeemwereld van budgetten, regels die in Den Haag bedacht worden, verordeningen, protocollen, inkoopprocedures en jaarrapportages. En temeer omdat het om mensen gaat willen we ook weten of we de maatschappelijke effecten echt bereiken die ons voor ogen staan en onze inspanningen tot de gewenste resultaten leiden. Om zo de leefwereld van ons allemaal steeds weer een stukje beter te maken. Want samen vormen we onze samenleving, die stopt namelijk niet bij een wet, bij een voordeur of bij een gemeentegrens.

Mart Janssen	Wethouder gemeente Leudal
Henk Cuijpers	Wethouder gemeente Nederweert
Martijn van den Heuvel / Paul Sterk	Wethouders gemeente Weert

Inhoud

Voorwoord 2
1. Inleiding 4
2. Ontwikkelingen tot nu toe 6
3. Trends om rekening mee te houden 8
4. Visie 12
5. Sturing, maatschappelijke effecten en beleidsdoelen 15
5.1 Sturing 15
5.2 Maatschappelijke effecten 16
5.3 Beleidsdoelen 17
6. Wat gaan we verder doen? 19
6.1 Preventie 20
6.2 Basisvoorzieningen versterken en ontwikkelen, inclusief algemene voorzieningen 22
6.3 Eén Plan voor elk thuis 24
6.4 Mantelzorg – vrijwilligers 26
6.5 Versterking jeugd en (jong) volwassenen 28
6.6 Een goede toegang tot zorg en ondersteuning in het sociaal domein 30
6.7 Dementie 32
6.8 Inwoners doen en tellen mee (participatie) 33
6.9 Wonen 35
6.10 Armoede 37
7. “Aan de slag” 39
7.1 Het kan alleen samen 39
7.2 Randvoorwaarden 40
Bijlage 1: Afkortingen 43

1. Inleiding

De gemeenten zijn verantwoordelijk voor diverse beleidsterreinen op het vlak van het sociaal domein. Gezondheidsbeleid, Welzijnsbeleid, Preventief Jeugdbeleid, sport en cultuur zijn bijvoorbeeld beleidsterreinen waarvoor de gemeenten al jaren verantwoordelijkheid hebben.
Sinds 2015 zijn hieraan toegevoegd: de Jeugdhulp, de nieuwe Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo 2015) en de Participatiewet[1]. Het overnemen van deze taken van het rijk is een grote operatie gebleken. De focus van de gemeenten hierbij heeft gelegen op het invoeren van de nieuwe wetten en het bieden van zorgcontinuïteit.

Veranderen in het sociaal domein

In dit beleidsplan wordt verder richting gegeven aan de ingezette veranderingen in het sociaal domein voor de jaren 2020 tot en met 2023 voor de gemeenten Leudal, Nederweert en Weert (regio Midden-Limburg West). Verandering is nodig om een aantal maatschappelijke effecten te bereiken.

De maatschappij verandert door een aantal ontwikkelingen zoals andere opvattingen over de inzet van ondersteuning (van zorgen voor naar meedoen), individualisering, de vergrijzing en ontgroening, migratie, meer kwetsbare inwoners in wijken en dorpen, digitalisering en krapte op de arbeidsmarkt (afhankelijk van de economie in de komende jaren). Ook staat de leefbaarheid en sociale cohesie in bepaalde wijken en dorpen onder druk. Vanwege deze veranderingen is er inhoudelijke urgentie om in het sociaal domein anders te gaan werken en organiseren. Bij gelijkblijvend beleid zal immers een grotere groep mensen een beroep gaan doen op hulp en ondersteuning.

Daarnaast is er een financiële urgentie; de hoge (stijgende) zorgkosten in het sociaal domein zijn op termijn niet houdbaar. Als we ervoor willen zorgen dat ondersteuning in de toekomst voor inwoners beschikbaar blijft, is verandering en vernieuwing noodzakelijk. Het gaat om een andere, meer optimale, rolverdeling tussen inwoners, maatschappelijke instellingen en de overheid. Inwoners krijgen een grotere eigen rol en verantwoordelijkheid. Gemeenten dragen daaraan bij door het stimuleren van de kracht, zelfredzaamheid, participatie en vitaliteit van inwoners. Tevens door te investeren in preventie, lichte en nabije ondersteuning en voldoende ruimte voor innovaties. Vroegsignalering is hierbij belangrijk: hoe eerder we problemen kunnen ondervangen hoe groter de winst.

De verandering van het sociaal domein zal jaren duren. Het vraagt van alle betrokkenen in de samenleving eenzelfde grondhouding om een mentaliteitsverandering te realiseren. Er is de afgelopen jaren al een belangrijke basis gelegd voor deze mentaliteitsverandering.

Integrale visie

Om ervoor te zorgen dat iedereen kan meedoen in de maatschappij, is het noodzakelijk om de behoeftes van inwoners centraal te stellen en integraal en domein overstijgend te werken. Een vraagstuk bekijken vanuit alleen de Jeugdwet, Wmo of Participatiewet, is niet voldoende. Er is een samenhangende aanpak nodig, waarbij aandacht is voor alle leefgebieden van inwoners. Zo kan aangesloten worden bij de mogelijkheden en onmogelijkheden van mensen, zodat ze mee tellen, bijdragen en mee kunnen doen naar vermogen.

Juist door verschillende beleidsterreinen te verbinden komen we tot nieuwe slimmere manieren van organiseren die bijdragen aan de transformatie. Ook de fysieke leefomgeving speelt een rol in het sociaal domein: een veilige, gezonde en sociale woonomgeving draagt

[1] De Participatiewet heeft de Wet werk en bijstand vervangen

bij aan de maatschappelijke effecten die we willen bereiken in het sociaal domein. Het gaat dan om je prettig voelen in je eigen buurt, de wijze waarop de publieke ruimte is ingericht, wonen met voldoende voorzieningen in de buurt en de mogelijkheid hebben daar gebruik van te maken. De komst van de nieuwe omgevingswet levert hier een positieve bijdrage aan.

Met dit integrale beleidsplan komen we tot één visie (hoofdstuk 4) die alle bovengenoemde beleidsvelden overstijgt en die verdere richting geeft aan de ingeslagen weg zoals eerder vastgelegd in afzonderlijke beleidsplannen. Integraliteit is noodzakelijk om de gewenste transformatie van het sociaal domein te realiseren. Daarom zijn er integrale beleidsdoelen opgenomen in dit plan. Bij een integrale aanpak kan het nodig zijn om tot verdere ontschotting over te gaan (bijvoorbeeld budgetten). Maar alleen als het meerwaarde heeft, integraliteit en ontschotting zijn geen doelen op zichzelf.
Regelgeving moet geen last worden maar het is wel de taak van de overheid een betrouwbare partner blijven. Dit betekent dat rechtmatig en transparant handelen met rechtszekerheid en rechtsgelijkheid voor de inwoners het uitgangspunt is.

Wordt de noodzaak ervaren om van democratisch tot stand gekomen regelgeving af te wijken dan gebeurt dit inhoudelijk gemotiveerd en voor iedereen transparant. Uiteraard op basis van besluitvorming door of namens het/de daartoe bevoegde bestuursorgaan of organisatie.

Beleidsplan met uitvoeringsplannen

In dit beleidsplan worden visie, ambities en maatschappelijke effecten beschreven. Deze zijn mede tot stand gekomen op basis van input van partners2. Ook wordt voor diverse thema's een aanzet gegeven voor doelen en resultaten. Tegelijkertijd wordt niet opnieuw het wiel uitgevonden, we werken door vanuit eerder vastgelegde visies en uitgangspunten. Het beleidsplan wordt vertaald in uitvoeringsplannen per thema, waarin de uitvoeringsactiviteiten uitgewerkt worden. Na twee jaar vindt een evaluatie plaats. Zo wordt zichtbaar hoe we de resultaten gaan behalen. We investeren op het meetbaar maken van de beoogde maatschappelijke effecten. Hierbij is het van belang te onderkennen dat dit alleen gefaseerd kan en dat vanuit gemeentelijk beleid en uitvoering alleen niet alles kan worden beïnvloed.

2 De input is op diverse manieren tot stand gekomen zoals gesprekken met aanbieders, specifieke thema bijeenkomsten, 24-uurs conferentie (samen aan de slag) en werkbijeenkomsten met ervaringsdeskundigen.

2. Ontwikkelingen tot nu toe

De afgelopen jaren hebben de drie gemeenten geïnvesteerd in een overname van taken op het gebied van de Jeugdhulp en Wmo begeleiding, tegelijkertijd is er een start gemaakt met een kanteling van het sociaal domein, de transformatie. De basis van wat in de afgelopen beleidscyclus gerealiseerd is en daarmee het startpunt voor dit nieuwe beleidsplan:

- Inrichting en professionalisering van uitvoeringsteams voor de toegang participatie, de Wmo en de Jeugdhulp.
- Voor de Jeugdhulp is hiervoor een aparte stichting opgericht; het Centrum voor Jeugd en Gezin (het CJG). Het CJG heeft naast de toegangsfunctie ook andere taken met name preventieactiviteiten en het realiseren van vrij toegankelijke jeugdhulp. Met het CJG is een sterke basisvoorziening gecreëerd met lokale teams in elke gemeente. Er wordt samengewerkt met kindervang, onderwijs, GGD, welzijnsinstellingen en huisartsen om zo vroeg mogelijk ouders en jeugdigen te ondersteunen.
- Binnen de jeugdhulp is veel geïnvesteerd in een gezamenlijke visie op hulpverlening en de samenwerking in de keten (het gedachtengoed van 1Gezin1Plan);
- In 2018 is het resultaat gericht toegang verlenen ingevoerd voor Wmo en de Jeugdhulp. De achterliggende gedachte daarbij is dat gemeenten meer sturen op het voor de cliënt te bereiken resultaat en de inzet van jeugdhulp en Wmo daarbij doelgerichter inzetten. De voor de cliënt beoogde resultaten worden gekoppeld aan een profiel waarin de intensiteit van de in te zetten hulp wordt vastgelegd. Een profiel kent 3 intensiteitstrappen – basis, aanvullend en intens. De voormalige producten worden bij Wmo voor een groot deel vervangen door de inzet van profielen. Bij Jeugdhulp wordt in beperkte mate met profielen gewerkt.
- Op het niveau van Noord-en Midden Limburg is één Veilig Thuis ontwikkeld vanuit twee voormalige adviesorganen (Algemeen Meldpunt Kindermishandeling en Steunpunt Huiselijk Geweld).
- De systematiek van inkopen heeft een ontwikkeling doorgemaakt die gebaseerd is op partnership en samen verantwoordelijk zijn voor de beleidsdoelen en te behalen resultaten. Onder andere door het inrichten van overlegtafels vindt het gesprek met de aanbieders plaats.
- De gemeenten Midden-Limburg West (MLW) werken al enige jaren samen en delen kennis en kosten. Met deze samenwerking verkleinen we de kwetsbaarheid en houden we samen de kwaliteit van de dienstverlening op peil.
- De gemeenten In Midden-Limburg West hebben sinds 2017 afspraken met elkaar gemaakt over verevening van financiële tekorten en overschotten (bij jeugd). Het doel van deze afspraken is de solidariteit tussen de drie gemeente verstevigen en risico verminderen op financiële tekorten voor de Jeugdhulp.
- In 2017 werd duidelijk de gemeenten in Midden-Limburg geconfronteerd werden met substantiele geprognosticeerde tekorten vooral als gevolg van het nieuwe verdeelmodel van de inkomsten. Tegelijkertijd werd duidelijk dat er grote financiële verschillen zijn tussen de gemeenten. Dit heeft ertoe geleid dat er gesprekken zijn gevoerd met een vertegenwoordiging van aanbieders met de centrale vraag hoe de regio, uitgaande van transformatie en behoud van kwaliteit, komt tot een vermindering van gebruik en kosten van de Jeugdhulp. Dit heeft geresulteerd in een richtinggevende notitie “inkoop Jeugdhulp 2017”. De beschreven acties zijn uitgevoerd of nog lopende.
- Er zijn diverse acties genomen richting VNG en het Ministerie om de tekorten in de jeugdhulp onder de aandacht te brengen.
- De gemeenten Cranendonck, Nederweert en Weert hebben samen met Risse Groep naar oplossingen gezocht om uitvoering te geven aan de Participatiewet en een gezonde exploitatie voor Risse Groep te behouden. Gedurende de zoektocht werd

duidelijk dat een duurzame oplossing alleen kan worden gevonden vanuit een integraal beeld van de ontwikkelingen in het sociaal domein bij de betrokken gemeenten. Dit heeft geleid tot het oriëntatietraject Sociaal Domein brede aanpak en het co-creatietraject Samen aan de Slag.

- In 2018 hebben de gemeenten MLWest opdracht gegeven aan het Nederlands Jeugdinstituut om een verklaring te zoeken voor de grote financiele verschillen (Leudal en Nederweert tekort, Weert een overschot). De conclusies van de analyse:
    - Er is geen verklaring op basis van sociaal-demografische kenmerken;
    - Leudal: het hoge jeugdhulpgebruik met verblijf en de hoge samenhang tussen jeugdhulp en speciaal onderwijs kan mogelijk worden verklaard door nabije fysieke aanwezigheid van deze voorzieningen;
    - Leudal: De verhuizingen van jeugdigen met een vorm van jeugdzorg in combinatie met speciaal onderwijs is een mogelijke verklaring voor het hoge zorggebruik;
    - Historische verankering van de jeugdzorg en speciaal onderwijs in de regio; Institutionalisering van de jeugdzorg/speciaal onderwijs
    - In Leudal & Nederweert is sprake van een dorpscultuur: inwoners zijn terughoudend om hun problemen naar buiten te treden en (professionele) hulp te vragen;
    - Behoud van eigen organisatie staat transformatieproces in de weg; Bereidheid om eigen organisatie echt te veranderen is beperkt.

3. Trends om rekening mee te houden

De wereld om ons heen en de mensen er in veranderen. We worden ouder en we krijgen minder kinderen. Daarnaast zien we in veel delen van ons land het aantal inwoners per gemeente afnemen.
Onze drie gemeenten hebben in totaal ruim 100.000 inwoners, maar dit aantal krimpt de komende jaren (bron: Etil).

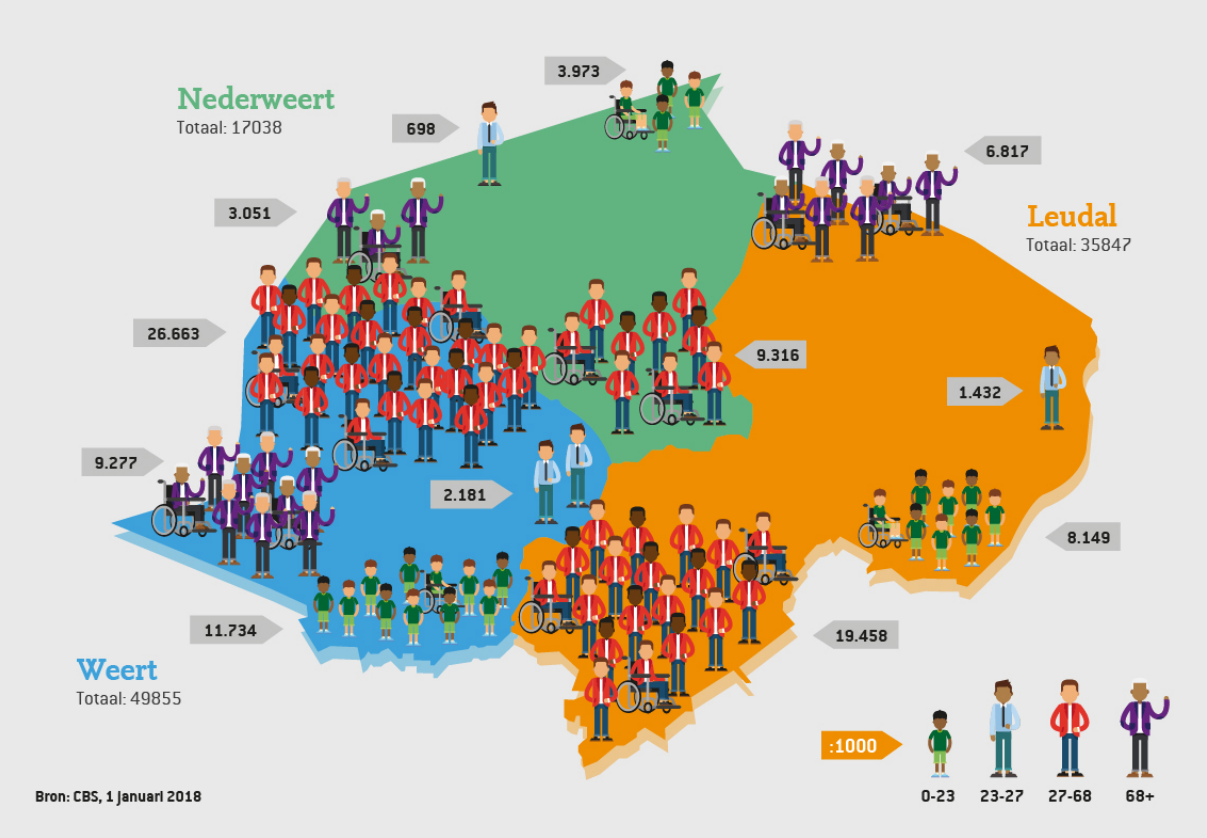

Er is sprake van een sterke vergrijzing en ontgroening van de bevolking. Jongeren trekken weg uit onze regio en van de ouderen stijgt de levensverwachting. Het aantal mensen met dementie zal naar verwachting stijgen. Dat komt door de toegenomen levensverwachting en de grote groep mensen (babyboomers) die door hun leeftijd de komende jaren een groot risico hebben op dementie.

Aantal en verwacht aantal dementerende ouderen

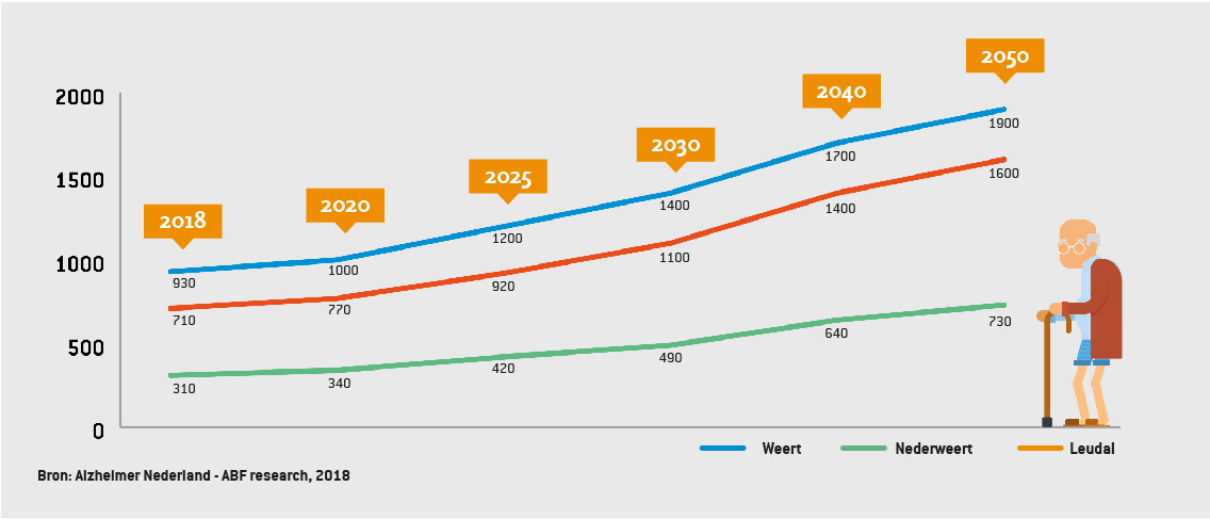

Bron: Alzheimer Nederland - ABF research, 2018

Ook de arbeidsmarkt verandert: vrouwen en oudere werknemers maken een steeds groter deel uit van een krapper wordende arbeidsmarkt. Bovendien verandert de vraag van inwoners: ouderen geven hun geld anders uit dan jongeren en moeten op een andere manier worden benaderd. We zien ook dat jongeren meer wegtrekken uit onze regio, terwijl zij hard nodig zijn om de leefbaarheid een impuls te geven. Dit heeft veel impact op wonen, werken en leven in onze gemeente. Het aantal eenpersoonshuishoudens neemt toe de komende jaren.

Aantal éénpersoonshuishoudens

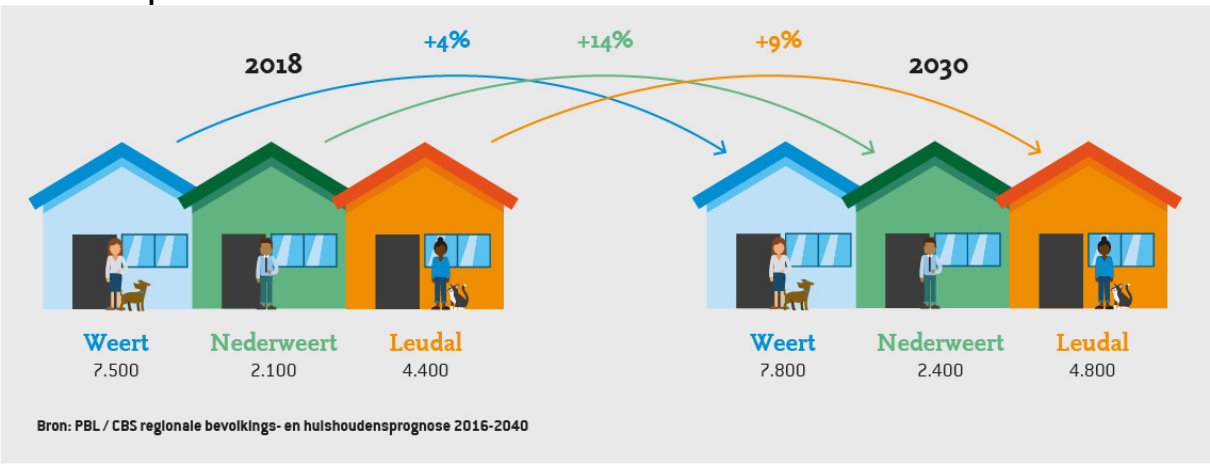

Bron: PBL / CBS regionale bevolkings- en huishoudensprognose 2016-2040

Het aantal huishoudens dat in Nederland in armoede leeft neemt af maar de groep in langdurige armoede (langer dan vier jaar) neemt toe. De kans op armoede is het hoogst bij eenoudergezinnen, alleenstaanden, lager opgeleide hoofdkostwinners, niet-westerse huishoudens en bijstandsontvangers.

Huishoudens onder of op sociaal minimum (inkomen tot 105% social minimum)

Aantal/aandeel huishoudens met bijstandsuitkering

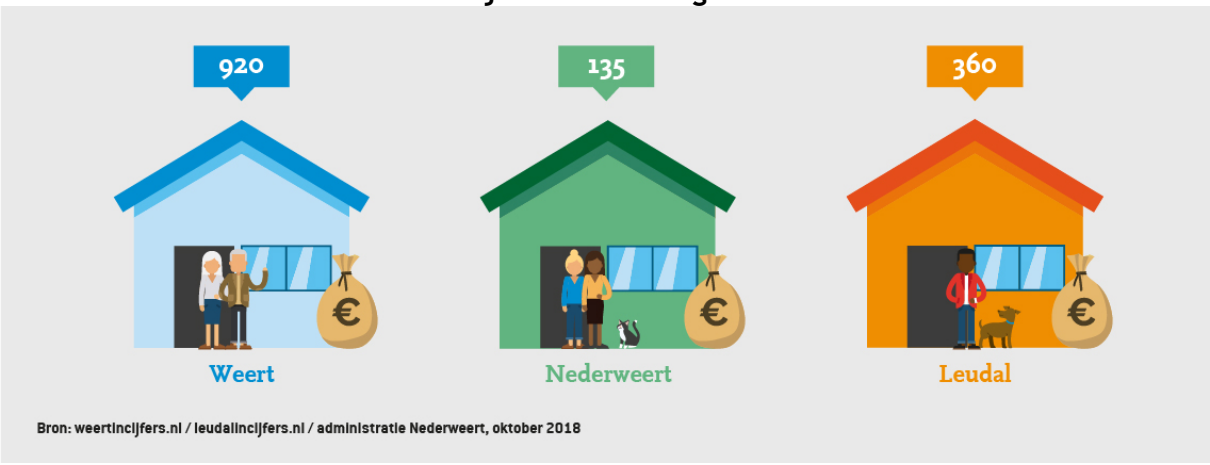

Aantal werklozen (werkloosheidspercentage)

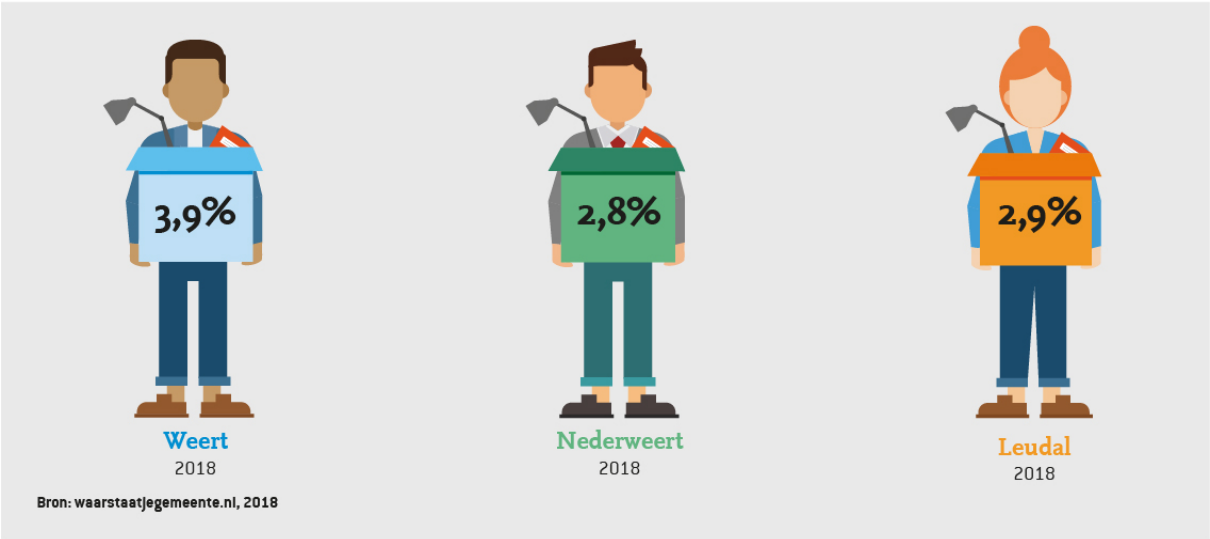

Landelijk is er een stijging van vraag naar ondersteuning zichtbaar, dat geldt ook voor onze regio. Bij de Wmo kan een deel van de oorzaak gezocht worden in de invoering van het abonnementstarief voor de eigen bijdrage. Daarnaast heeft het langer thuis wonen van mensen ook invloed op de ondersteuningsvragen. Landelijk is er een stijging geconstateerd van inzet van jeugdhulp. Deze stijging is in de regio Midden-Limburg West ook geconstateerd maar minder groot dan landelijk gezien wordt. De instroom in het gedwongen kader is sterk gedaald als gevolg van een andere benadering door het CJG-ML

(andere benadering levert beter gemotiveerde ouders op).

Trends als de dubbele vergrijzing (meer ouderen, met een langere levensverwachting), afbouw van de intramurale zorg, het scheiden van wonen en zorg, de ambulantisering van de GGZ, de transformatie van beschermd wonen naar beschermd thuis[3], arbeidsmigratie en de huisvesting van statushouders, zorgen voor een grotere druk op de woningmarkt. Bovendien zien ouderen vaak op tegen verhuizen naar een kleinere woning en kiezen ze er – soms erg laat – voor om hun woning aan te passen.

We kunnen deze ontwikkelingen niet tegengaan, maar er wel zo goed als mogelijk op inspelen. De ontwikkelingen bieden namelijk ook kansen. De nieuwe generatie ouderen is bijvoorbeeld in het algemeen hoger opgeleid, welvarender, mobieler en actiever dan de eerdere generatie ouderen. Zij willen gezond en vitaal oud worden, het liefst zo lang mogelijk in hun vertrouwde omgeving.

[3] Binnen beschermd wonen streven we een verandering van zorg na. Het traditionele beschermd wonen (24-uurs zorg en toezicht in een woning van een zorgaanbieder, intramuraal) wordt steeds meer omgevormd naar naar 24-uurs zorg in de nabijheid in een eigen (huur-)woning (ambulant).

4. Visie

Onze kernboodschap:

Samen aan de slag met talent: iedereen telt mee, doet mee en draagt bij naar eigen vermogen.

We gaan voor een solidaire samenleving[4] in een omgeving waar onze inwoners zich thuis voelen en mee kunnen doen naar vermogen. De behoefte en het talent van de inwoner staan centraal. Dit betekent dat mensen iets voor elkaar betekenen, dat er respect is voor elkaars eigenheid en dat er ruimte is voor individuele keuzes. De inwoner kan erop vertrouwen dat de gemeente voorziet in passende ondersteuning als deze nodig is.

Visie sociaal domein

Het vitaal houden van onze samenleving is cruciaal voor het bouwen aan een solide toekomst voor onze inwoners. Het sociaal domein ondergaat een grote verandering: van een verzorgingsstaat (voor iemand zorgen) naar een samenleving waarin mensen mee kunnen doen (zelf- en samen-redzaamheid).

Deze samenleving is erop gericht zoveel mogelijk de eigen mogelijkheden van inwoners en hun gemeenschap te benutten en bevorderen. We streven naar een situatie waarin de samenleving als geheel en mensen individueel keuzes maken die bijdragen aan hun gelukkig, gezond, veilig en participerend bestaan. Hiervoor is een gemeenschap die een stevig sociaal fundament biedt cruciaal. Dit betekent dat inwoners naar elkaar om kijken en dat mensen terug kunnen vallen op een eigen netwerk of professionele ondersteuning. Dit vraagt zelfredzame inwoners die zelf en samen verantwoordelijkheid nemen voor hun leven en de regie nemen om eventuele problemen zelf op te lossen. De overheid is erop gericht om (vanuit vertrouwen) inwoners daartoe in staat te stellen. Het is realiteit dat niet iedereen op elk moment in staat is zelfredzaam te zijn, gebruik te maken van zijn eigen mogelijkheden en om hulp te vragen als dat nodig is. Dit betekent dat we actief kwetsbare inwoners benaderen en ondersteunen. De inwoner kan erop vertrouwen dat de gemeente voorziet in deze ondersteuning. Bij ondersteuningsvragen is het perspectief en het talent van de inwoner, en ook van maatschappelijke organisaties het uitgangspunt.

Positieve gezondheid

Om de visie sociaal domein uit te voeren wordt het gedachtegoed van positieve gezondheid gebruikt. Het gedachtegoed definieert gezondheid van de inwoners in zes dimensies. Hiermee ontstaat een brede benadering waarmee wordt bijgedragen aan het vermogen van mensen om met de fysieke, emotionele en sociale uitdagingen in het leven om te gaan. De focus ligt niet meer alleen op ziek zijn, beter worden of een beperking hebben maar vooral op ermee om leren gaan in het dagelijks leven en hierbij zoveel mogelijk eigen regie te voeren.

[4] Samenleving zijn de buurten, de wijken, peer groepen, netwerk op afstand, specifieke gemeenschappen etc.

Uitgangspunten van positieve gezondheid:

- de mens staat centraal;
- de nadruk ligt op het 'potentieel': wat kan nog wel, niet wat er niet meer gaat;
- de focus op 'gezondheid' in plaats van op ziekte helpt beleidsmakers en politici anders te denken en het aanbod beter aan te laten sluiten bij de vraag.

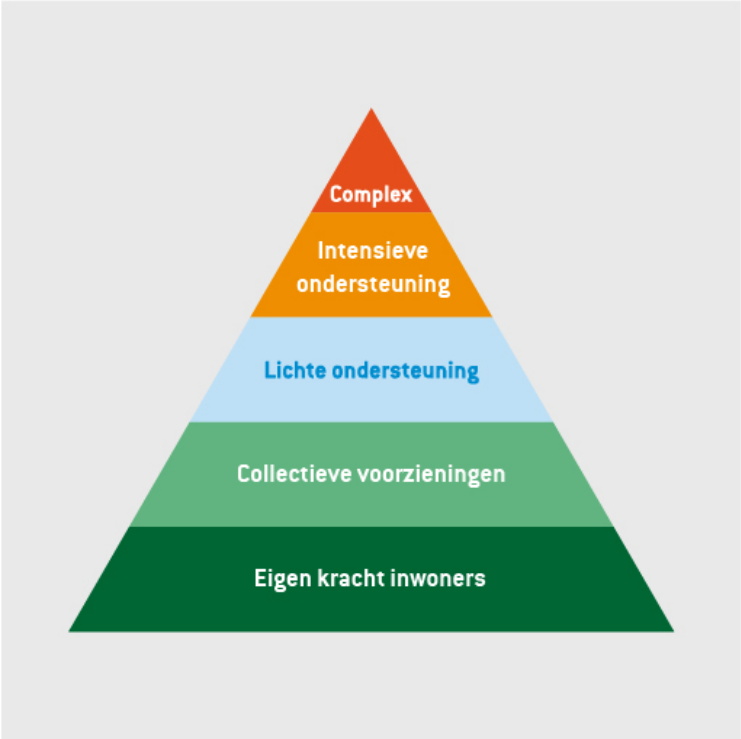

Versterking van de basis van de samenleving

Een belangrijk onderdeel van het beleid in het sociaal domein is het versterken van preventie, de basisvoorzieningen[5] en de eerste lijn[6] Dit zorgt ervoor dat:

- inwoners ondersteund worden voordat men een vraag of probleem ervaart, problemen kunnen deels voorkomen worden;
- het welzijn van inwoners vergroot wordt;
- wordt bijgedragen aan de demedicalisering, ontzorging en normalisering[7] van de samenleving;
- de druk op individuele voorzieningen af neemt en de inwoner vaker in een eerder stadium effectief geholpen wordt met lichtere ondersteuning;
- de inzet van individuele voorzieningen in de tweede lijn[8] kan afnemen.

[5] Basisvoorzieningen zijn plekken waar inwoners van nature komen, meestal gebonden aan hun levensfase: consultatiebureau, kinderopvang, scholen, verenigingen, wijkaccommodaties, huiskamer projecten en dergelijke.

[6] Eerste lijn voorzieningen zijn voorzieningen waar een vorm van zorg/ondersteuning te krijgen is zonder verwijzing, maar men moet er wel om vragen: huisartsen, Algemeen Maatschappelijk Werk, fysiotherapie en dergelijke.

[7] Demedicalisering, ontzorging en normalisering: minder nadruk op diagnose (soms moet het.), ondersteuning gericht op het bieden van handvaten voor het normale dagelijkse leven, ondersteuning gericht op het perspectief van inwoners.

[8] Tweede lijn betekent ondersteuning waarvoor een indicatie nodig is, meestal betreft het specialistisch aanbod.

Integraal werken en ontschotten in het sociaal domein

Integraal werken betekent dat er samenhang en samenwerking is in de aanpak tussen verschillende domeinen waaronder bijvoorbeeld ook de fysieke leefomgeving. Integraal werken biedt mogelijkheden om slimme verbindingen te maken en trajecten op elkaar te laten aansluiten. De behoeftes en mogelijkheden van de inwoners worden als uitgangspunt genomen voor maatwerk, om een samenhangende aanpak te realiseren die aandacht heeft voor alle leefgebieden en vraagstukken. Bij een integrale aanpak kan het ook nodig zijn budgetten te ontschotten (structureel of incidenteel). Het integraal werken is niet het doel op zich maar wordt voornamelijk ingezet daar waar het effectievere en beter passende dienstverlening voor de inwoner oplevert.

Aanbod zo nabij mogelijk georganiseerd bij de vraag

De wijze waarop we de (tijdelijke) ondersteuning van mensen organiseren, moet aansluiten bij de basisgedachte in het sociaal domein: de eigen mogelijkheden van de inwoner en zijn/haar netwerk staat centraal, waarbij de inwoner zelf de regie heeft als dat mogelijk is. Dat betekent dat we inzetten op laagdrempelige ondersteuning, zo vroeg als mogelijk en zoveel mogelijk in de eigen omgeving van de inwoner. Als thuis wonen geen optie meer is (voor inwoners die ondersteuning van de gemeente krijgen) streven we naar een gezinsvervangende plek. Tegelijkertijd kan niet alle ondersteuning lokaal of in de buurt georganiseerd worden, bijvoorbeeld omdat die hulp heel specialistisch van aard is. Ook is er een spanning tussen ‘nabijheid van zorg’ en ‘betaalbaarheid van zorg’. Daarin zoeken we de balans tussen het belang van de inwoner en het efficiënt en effectief organiseren van ondersteuning.

Grondhouding - basis voor houding en gedrag

Realisatie van de verandering en vernieuwing van het sociaal domein vraagt om anders denken en doen. We zoeken naar een ander samenspel tussen inwoner, organisaties en overheid, samenvattend zal de focus van ieders grondhouding moeten zijn:

- de behoefte, het talent en zelfbeschikkingsrecht van de inwoner centraal te stellen;
- oog hebben voor de grenzen aan de zelfredzaamheid, rekening houden met verschillen en beperkingen van mensen;
- integrale en duurzame samenwerking in het sociaal domein vorm geven (gezamenlijke verantwoordelijkheid);
- een brede blik en ontschotting daar waar dit nodig is;
- normaliseren[9], demedicaliseren[10] en destigmatiseren[11];
- intern transformeren bij afzonderlijke organisaties;
- los laten in vertrouwen, dit betekent lef hebben om de inwoners centraal te stellen en de eigen belangen ondergeschikt te laten zijn;
- rechtmatig en transparant handelen en hiervan alleen gemotiveerd afwijken met besluitvorming door daartoe bevoegden.

5. Sturing, maatschappelijke effecten en beleidsdoelen

5.1 Sturing

In het vorige hoofdstuk hebben we onze visie op het sociaal domein beschreven. Om die stip aan de horizon te bereiken, willen we veranderingen teweeg brengen in de

[9] Normaliseren: onnodig problematiseren voorkomen.
[10] Demedicalisering: de oplossing van problemen niet direct zoeken in de medische hoek, eerst kijken naar andere opties, pas indien medicijnen voorschrijven.
[11] Destigmatiseren: geen etiketten plakken.

samenleving. De visie geeft onze ambitie weer en is een verhaal op hoofdlijnen. In dit hoofdstuk formuleren we de maatschappelijke effecten die we willen bereiken. Om die effecten te bereiken, streven we in het sociaal domein een aantal doelen na.
Aan die doelen wordt vanuit verschillende beleidsvelden gewerkt. Zo versterken onze inspanningen elkaar en komt beleid en uitvoering integraal tot stand.

Het benoemen van de maatschappelijke effecten is noodzakelijk omdat ze richting geven aan waar we ons beleid op moeten richten. De transformatie van het sociaal domein moet slagen, zodat we ook op termijn kwetsbare inwoners de ondersteuning kunnen bieden die zij nodig hebben. Het is dus van belang om te monitoren wat de resultaten van ons beleid zijn. Worden de doelen gehaald, heeft het beleid het gewenste effect, komt onze visie dichterbij? En tijdig bij te sturen als dat niet het geval is.

Op dit moment is het nog niet mogelijk om te sturen op effecten in het sociaal domein. Nog los van het feit dat het moeilijk is om causaliteit in het sociaal domein aan te tonen, is er in onze gemeenten nog geen traditie van het werken met meetbare resultaten, doelstellingen en effecten. Vaak is de relatie tussen maatschappelijk effect, doelstelling, activiteit en resultaat impliciet. Het is moeilijk om te bepalen of de maatschappelijke effecten een relatie hebben met het gevoerde beleid en de daaruit voortvloeiende activiteiten. Zodoende is het ingewikkeld om te bepalen welke activiteiten we inzetten en wat deze mogen kosten.

We sturen op dit moment nog vooral op onze inspanningen om een bepaald effect te bereiken: wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen? We meten dan vooral de output: hoeveel voorzieningen, hoeveel activiteiten, het aantal deelnemers etc., kortom: wat hebben we gedaan? Op termijn willen we de effecten van ons beleid kunnen meten: wat is er veranderd in de samenleving? Zodat we kunnen (bij)sturen op basis van de effecten van ons beleid voor onze inwoners.

In dit beleidsplan geven we een aanzet voor het sturen op effecten in het sociaal domein. We hebben een visie geformuleerd, we formuleren de maatschappelijke effecten die we willen bereiken om de visie te realiseren en maken deze effecten concreet in een aantal algemene doelen. Aan die doelen worden concrete resultaten verbonden, die we gefaseerd kunnen gaan monitoren. Het sociaal domein is immers omvangrijk en niet alles kan en hoeft elk jaar gemonitord te worden. Bijvoorbeeld als het gaat om effecten die zich pas op langere termijn voordoen of als het gaat om bewezen effectieve interventies (evidence based). Daarin moeten we nog keuzes maken. Daarnaast brengt meten en analyseren ook kosten met zich mee. De komende jaren werken we ‘sturen op effecten in het sociaal domein’ verder uit.

5.2 Maatschappelijke effecten

Om de visie te realiseren, zetten de drie gemeenten Midden-Limburg West voor de periode 2020-2023 in op de volgende vier maatschappelijke effecten:

1. De zelfredzaamheid van inwoners vergroten.

Zelfredzame inwoners gaan zelfstandig door het leven en kunnen zelf of met behulp van hun sociale omgeving eventuele problemen oplossen. Kernbegrippen zijn: eigen kracht (zelf kunnen), eigen regie (zelf bepalen) en eigen verantwoordelijkheid (zelf moeten of mogen). Zelfredzaamheid is een basisvoorwaarde om te kunnen meedoen naar vermogen en heeft betrekking op het individu.

2. Meer inwoners doen mee, inclusieve samenleving.

Het is onze ambitie dat iedereen kan meedoen naar vermogen, op basis van eigen mogelijkheden en talenten, ongeacht beperking, afkomst, geslacht, geaardheid, financiële situatie, leeftijd of geloofsovertuiging. Inwoners met een beperking of kwetsbaarheid kunnen op voet van gelijkwaardigheid met anderen mee doen aan de samenleving. De samenleving is daar voldoende op ingericht.

3. Inwoners krijgen beter passende ondersteuning, zo preventief mogelijk, zo kort als mogelijk en zo lang als nodig.

Bij ondersteuningsvragen van inwoners wordt vanuit het perspectief van de vrager, breed, integraal en vanuit het gedachtegoed van positieve gezondheid, naar de vraag gekeken. Ondersteuningsvormen sluiten aan bij versterking van eigen kracht en inzet van het eigen netwerk, deze ondersteuning is gericht op herstel, ontwikkeling, stabilisering of begeleide achteruitgang. Ondersteuningsvormen zijn maatwerk, passend bij deze inwoner en gericht op lange termijn perspectief.

4. De samenredzame maatschappij versterken.

We streven naar een maatschappij waarbij inwoners zo min mogelijk afhankelijk zijn van de overheid. Inwoners zoeken hun eigen oplossingen, helpen elkaar, al dan niet ondersteund door professionele of informele organisaties. Mensen voelen zich verbonden, willen samen delen en hebben gemeenschappelijke waarden, zijn solidair, verdraagzaam, voelen zich veilig en hebben vertrouwen.

5.3 Beleidsdoelen

Bovenstaande maatschappelijke effecten zijn vertaald naar onderstaande beleidsdoelen, met andere woorden, waar gaan we ons op richten om de maatschappelijke effecten te behalen? Elk beleidsdoel is voorzien van een icoontje. In hoofdstuk 6 geven we met behulp van die icoontjes aan aan welk doel of doelen elk thema bijdraagt.

1. **Meer kwetsbare inwoners blijven op een veilige en verantwoorde manier (langer) zelfstandig wonen**.

2. **Meer jeugdigen groeien gezond en veilig op en krijgen gelijke kansen talenten te ontwikkelen.**
   Het gaat hier om gezond en veilig opgroeien

3. **Meer inwoners hebben een gezonde leefstijl.**
   Het gaat hierbij om alle dimensies van positieve gezondheid.

4. **Meer inwoners ontwikkelen en benutten hun talenten.**

5. **Het waarborgen van een zo veilig mogelijke leefomgeving**.
   Het gaat hier om objectieve, fysieke, sociale en subjectieve veiligheid van individuele inwoners en de samenleving. Dus zowel om zaken als criminaliteit, ondermijning, overlast, veiligheid en toegankelijkheid van gebouwen en dergelijke, als om het veiligheidsgevoel van inwoners en een gezonde leefomgeving.

6. **Bevorderen van de leefbaarheid en de sociale cohesie van de maatschappij.**
   Meer inwoners, scholen, verenigingen, organisaties en bedrijven zijn betrokken bij de eigen leef-, leer-, werk- en woonomgeving en bij de totstandkoming van sociale verbanden in de dorpen, kernen en wijken.

Onderstaande doelenboom geeft schematisch de relatie tussen maatschappelijke effecten en beleidsdoelen weer:

Deze doelen zijn niet nieuw, veel beleid dat eerder is vastgesteld zet hier al op in. In dit beleidsplan sociaal domein halen we een aantal thema's naar voren waar we de komende jaren extra op willen inzetten. In de doelenboom is te zien welke thema's bijdragen aan welke doelstellingen.
De inzet op de terreinen die we niet expliciet benoemen gaat echter ook gewoon door. Voorbeelden hiervan zijn: resultaat gericht werken, basisjeugdhulp door het CJG-ML, kernenaanpak (Nederweert), procesaanpak Samen aan de slag (Nederweert en Weert), ontwikkeling Samen Zorgen Huis (Leudal), Kansrijk in de wijk (Nederweert en Weert), vangnet en veiligheidsoverleg, aanpak Personen met verward gedrag, het Integraal veiligheidsbeleidsplan, de inzet van de regisseurs leefbaarheid (Nederweert), de Regionale Ontwikkelings Agenda Jeugd (Nederweert en Weert), het plan van aanpak 18min18plus en de ondersteuning aan statushouders. En ook via bijvoorbeeld het sportbeleid (gezonde leefstijl) en het cultuurbeleid (ontwikkelen van talent) wordt gewerkt aan het behalen van de doelen zoals hierboven geformuleerd.

6. Wat gaan we verder doen?

In dit hoofdstuk worden tien thema's benoemd waar de komende jaren de focus op komt te liggen. Juist op deze tien thema's willen we extra investeren, ofwel omdat zij een grote bijdrage leveren aan de verandering in de samenleving, danwel omdat de trends en ontwikkelingen zoals in hoofdstuk 2 en 3 beschreven, aanleiding of urgentie geven om juist deze thema's op te pakken. Het betreft de volgende thema's:

Bij elk thema leggen we de link naar één of meer algemene doelen in het sociaal domein. Daarnaast benoemen we de resultaten die we willen behalen. Ook geven we per thema een of twee mogelijke indicatoren, waarmee resultaten (deels) meetbaar gemaakt kunnen worden. Per thema wordt een uitvoeringsplan gemaakt. Daarin wordt beschreven hoe we de resultaten willen behalen en hoe we omgaan met het meten en monitoren daarvan.

6.1 Preventie

We willen groeien naar een samenleving waarin inwoners naar elkaar om kijken, waarin mensen terug kunnen vallen op een netwerk om problemen te voorkomen en op te lossen, waarin als het nodig is professionele ondersteuning geboden wordt en waarin mensen zich veilig voelen. De kinderopvang, scholen, wijk- en dorpsraden, verenigingen, gemeenschapshuizen, ouderencentra, digitale platforms en bedrijven in alle dorpen en wijken in onze gemeenten zijn plekken waar mensen aan kunnen sluiten op deze sociale netwerken.
Daarom is de inrichting van de basisvoorzieningen, eerste en tweede lijn[12] én de gewenste dynamiek en samenhang daartussen belangrijk. We zoeken naar een ander samenspel tussen inwoner, organisaties en overheid. De focus ligt op het voorkomen van problemen. Zelfredzaamheid is daarbij het kernbegrip: zelfredzame inwoners nemen zelf verantwoordelijkheid voor hun leven, voorkomen actief dat zij in de problemen komen, danwel lossen eventuele problemen zelf op. Met daarbij de kanttekening dat het realiteit is dat niet iedereen op elk moment in staat is gebruik te maken van zijn eigen mogelijkheden en om hulp te vragen als dat nodig is. Dit vraagt van de overheid en de maatschappelijke partners een andere houding én ruimte voor de eigen inbreng en keuzes van inwoners.

Resultaten

1. Meer inwoners zijn in staat eigen regie te voeren over hun leven en om te gaan met (bestaande) kwetsbare situaties.
2. Bestaande samenwerkingsrelaties tussen verschillende organisaties zijn verder versterkt.
3. Nieuwe samenwerkingsrelaties zijn tot stand gebracht met nieuwe integrale en effectieve preventie-activiteiten.
4. Vrijwilligers en professionals hebben naast hun eigen expertise ook basiskennis van andere preventiethema's en -activiteiten.
5. Voorheen moeilijk bereikbare doelgroepen worden beter bereikt.
6. Afname van gebruik van specialistische en maatwerkvoorzieningen.

Wat doen we hiervoor?

In de afgelopen jaren hebben de drie gemeenten veel geïnvesteerd in preventie, vooral domein gericht georganiseerd. Om preventie meer integraal vorm te geven hebben de drie gemeenten een Koersdocument Preventie opgesteld (2018). Het doel van dit Koersdocument is om de effectiviteit van de inzet van gemeenten en partners op het gebied van preventie te vergroten. Dit doen we door in te zetten op het vergroten van het bereik van preventieactiviteiten, het verbeteren van de afstemming en coördinatie van die activiteiten en het bevorderen van het samenwerken aan nieuwe interventies. Een kernteam bestaande uit vertegenwoordigers van de drie gemeenten en maatschappelijke partners gaat hiermee aan de slag. Daarbij zoeken zij nadrukkelijk de aansluiting bij bestaande initiatieven, zoals de preventiearrangementen jeugd en de Regionale Ontwikkelingsagenda Jeugd (Nederweert en Weert).

[12] Eerste lijn voorzieningen zijn voorzieningen waar een vorm van zorg/ondersteuning te krijgen is zonder verwijzing, maar men moet er wel om vragen: huisartsen, algemeen maatschappelijk werk, fysiotherapie en dergelijke. Tweede lijn betekent ondersteuning waarvoor een indicatie nodig is, meestal betreft het specialistisch aanbod.

Ook willen we op drie thema's de preventieactiviteiten extra stimuleren, omdat daarmee ook andere problemen worden voorkomen:

1. Bevorderen van duurzaam ouderschap (onder andere voorkomen van vechtscheidingen).
2. Gelijke kansen voor jeugdigen.
3. Versterken sociale netwerken voor volwassenen en ouderen.

Daarnaast hebben verschillende gesubsidieerde basisvoorzieningen en eerste lijns organisaties de opdracht gekregen zo preventief mogelijk te werken, denk aan de GGD, het algemeen maatschappelijk werken en het CJG-ML.

Hoe zouden we kunnen meten?

Om de resultaten van dit thema te monitoren zouden we, als basis, het volgende kunnen meten:

- aantal deelnemers aan preventie-activiteiten;
- aantal mensen dat langdurige ondersteuning nodig heeft van het maatschappelijk werk.

In het uitvoeringsplan wordt uitgewerkt hoe we de resultaten willen behalen en hoe we omgaan met meten en monitoren.

6.2 Basisvoorzieningen versterken en ontwikkelen, inclusief algemene voorzieningen

Basisvoorzieningen zijn plekken of voorzieningen, waar inwoners van nature komen. Basisvoorzieningen raken vrijwel alle aspecten van het dagelijks leven, zoals ontmoeting, kinderopvang, onderwijs, werk, gezondheid, wonen, sport en bewegen, cultuur en veiligheid. Kenmerkend voor basisvoorzieningen is hun laagdrempeligheid en zichtbaarheid en zij zijn voor alle inwoners toegankelijk. Vaak zijn de basisvoorzieningen gebonden aan een bepaalde levensfase[13]. Alles bij elkaar vormen basisvoorzieningen een vangnet van hulp en steun. Bij de door de gemeente gesubsidieerde basisvoorzieningen wordt gestuurd op de grondhouding zoals beschreven in hoofdstuk 4.

Naast deze basisvoorzieningen wil de gemeente algemene voorzieningen treffen die gericht zijn op maatschappelijke ondersteuning. Met algemene voorzieningen wordt bedoeld dat deze activiteiten of diensten toegankelijk zijn zonder voorafgaand onderzoek naar de behoeften, persoonskenmerken en mogelijkheden van de gebruikers. Voorbeelden van deze algemene voorzieningen zijn huiskamers, open eettafels, repair café en een scootmobielpool.

Het versterken van de basisvoorzieningen en algemene voorzieningen levert een bijdrage aan de verbetering van de sociale samenhang in de wijk of buurt. Hierbij kunnen ook organisaties en bedrijven aangesproken worden op hun maatschappelijke verantwoordelijkheid. Deze basisvoorzieningen en algemene voorzieningen werken vaak preventief. Ze bieden ruimte aan inwoners om elkaar te ontmoeten en leren kennen. Dit draagt bij aan de sociale cohesie. Ook hebben deze voorzieningen een signalerende functie, waardoor inwoners eerder geholpen worden en eventuele escalatie van problemen voorkomen kan worden. Daarnaast zorgt een stevig fundament van basisvoorzieningen en algemene voorzieningen ervoor dat instanties beter kunnen doorverwijzen en meer mogelijkheden hebben om (duurdere) zorg af te schalen.
Basisvoorzieningen (inclusief algemene voorzieningen) zijn nauw verbonden met het wijk- en accommodatiebeleid van gemeenten. Dit beleid gaat over de huisvesting van activiteiten in zijn algemeenheid en nadrukkelijk niet alleen over stenen. Daarnaast gaat het ook over hoe maatschappelijke voorzieningen optimaal kunnen worden ingericht en benut ter ondersteuning en bevordering van onder andere participatie. De gemeente kiest hierbij voor een andere rol door wijken/kernen en dorpen de ruimte te bieden zelf te bepalen welke voorzieningen voor hen van belang zijn en wat zij daar zelf aan kunnen bijdragen.

[13] Een jong gezin zal bijvoorbeeld gebruik maken van basisvoorzieningen als het consultatiebureau, het CJG-ML, de kinderopvang en de basisschool.

Resultaten

1. Er zijn minder problemen, en/of er lopen minder problemen uit de hand/problemen worden in een vroeger stadium aangepakt (escalatie voorkomen).
2. Meer inwoners maken gebruik van basis- en algemene voorzieningen.
3. Inwoners zijn geïnformeerd over de aanwezige basisvoorzieningen en algemene voorzieningen.
4. Afname van gebruik van specialistische en maatwerkvoorzieningen in de tweede lijn.
5. De basisvoorzieningen en algemene voorzieningen hebben hun bereik vergroot en zijn toekomstbestendig.

Wat doen we hiervoor?

We gaan een uitvoeringsplan maken gericht op:

- het beter toegankelijk maken van basisvoorzieningen voor inwoners met een beperking, gebaseerd op de uitgangspunten van het 'Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap'. Voor gemeenten betekent dit dat zij passende maatregelen moeten nemen zodat personen met een handicap zo zelfstandig en onafhankelijk mogelijk kunnen leven. Dus dat mensen met een beperking;
    - vrijelijk kunnen kiezen waar, met wie en hoe zij willen wonen en leven;
    - de beschikking hebben over zorg en diensten die hen waar nodig ondersteunen bij het deelnemen aan de samenleving;
    - net als iedereen toegang hebben tot informatie, producten, openbare voorzieningen, maatschappelijke diensten, gebouwen en openbare ruimte.
- de behoeften van inwoners verkennen, om het aanbod van voorzieningen beter aan te sluiten bij de leefwereld van inwoners;
- de bekendheid en vindbaarheid van basisvoorzieningen en algemene voorzieningen onder professionals en inwoners vergroten.

Het uitvoeringsplan dient voldoende ruimte te hebben voor lokale initiatieven.

Hoe zouden we kunnen meten?

Om de resultaten van dit thema te monitoren zouden we het volgende kunnen meten:

- aantal individuele voorzieningen;
- ervaringsonderzoek naar voorzieningen;
- de evaluaties van gesubsidieerde voorzieningen.

In het uitvoeringsplan wordt uitgewerkt hoe we de resultaten willen behalen en hoe we omgaan met meten en monitoren.

6.3 Eén Plan voor elk thuis

Om de transformatie, zoals opgenomen in de visie, te realiseren is ander gedrag en houding van de gemeenten, het maatschappelijk veld en alle gecontracteerde aanbieders nodig. Immers, inwoners benaderen vanuit het gedachtegoed van een verzorgingsstaat is iets anders dan inwoners benaderen vanuit de participatie gedachte. We willen dat inwoners zelf aan zet blijven en hulpverleners dit maximaal faciliteren. Tegelijkertijd zijn we ons bewust van de grens aan eigen kracht bij een deel van onze inwoners.

We willen dat elk huishouden samen met betrokken instanties één team vormt. In de teams werken alle betrokken hulp- en dienstverleners samen met het gezin in een tijdelijk en op concrete doelen gericht verband met elkaar. Denk aan de wijkverpleegkundige, de huisarts, de AMW of CJG-ML-medewerker, de schuldhulpverlener, de behandelaar van de depressie van een gezinslid, de gezinsvoogd of de consulent verslavingszorg. Ook de huisarts, de juf van school, de voetbaltrainer, de overbuurvrouw en de wijkagent kunnen een aandeel leveren in de uitvoering van het plan.

Uitgangspunten van deze teams:

- uitgaan van het perspectief en de doelen van de inwoners, de doelen van de hulpverlener zijn dus niet leidend;
- versterking van de zelfregulering van inwoners, uitgaan van de eigen mogelijkheden en de versterking daarvan;
- match tussen gezin en hulpverlener, een goede werkrelatie tussen hulpverlener en cliënt is één van de belangrijkste werkzame factoren;
- werken vanuit het perspectief van alle leden van het gezin en hun onderlinge dynamiek, de problemen op de basale leefgebieden (wonen, werk, inkomen, psychische en fysieke gezondheid, opvoedingsvaardigheden) in samenhang bezien en aanpakken;
- versterken van het sociaal netwerk van het huishouden, betrek deze mensen bij het gezinsplan en ze ontzorg ze waar mogelijk;
- normaliseren, demedicaliseren is de basishouding[14];
- hulp- en dienstverlening is gericht op de regie (terug) bij het huishouden.

14 Zie ook hoofdstuk 4 Grondhouding.

Resultaten

1. Hulp- en dienstverleners werken met het gedachtegoed 1 plan voor elk thuis.
2. Inwoners, die tijdelijk ondersteuning nodig hebben, ervaren meer eigen regie.
3. Inwoners worden integraal en parallel ondersteund.

Wat doen we hiervoor?

Voor de welzijnsinstellingen, het Algemeen Maatschappelijk Werk en het Centrum voor Jeugd en Gezin is bovenstaande de basis van hun werkzaamheden geworden. Bij de gecontracteerde partners en de interne afdelingen van de gemeenten is dit nog lang geen gemeengoed. Er wordt een uitvoeringsplan opgesteld gericht op het werken met bovenstaand gedachtegoed en het onderhouden. Hierbij kan gedacht worden aan: vertaling naar betekenis voor individuele werkers, scholing en intervisie.

Hoe zouden we kunnen meten?

Om de resultaten van dit thema te monitoren zouden we het volgende kunnen meten:

- tevredenheid van inwoners met een ondersteuningsvraag;
- het aantal hulp- en dienstverleners en gemeenten dat werkt met het gedachtegoed 1 plan voor elk thuis.

In het uitvoeringsplan wordt uitgewerkt hoe we de resultaten willen behalen en hoe we omgaan met meten en monitoren.

6.4 Mantelzorg - vrijwilligers

Mantelzorg

Met de vergrijzing en daarnaast de ontwikkeling dat kwetsbare mensen zo lang mogelijk thuis blijven wonen, neemt het aantal mantelzorgers toe. We kunnen niet zonder mantelzorgers, zij hebben in de zorg en ondersteuning van mensen een steeds centralere rol. Zij kennen degene voor wie ze zorgen en bieden die zorg vanuit de relatie die ze met die persoon hebben.

Mantelzorg is heel divers en de ondersteuningsbehoeften van mantelzorgers zijn net zo divers. Daarnaast zien veel mantelzorgers zichzelf niet als mantelzorger, ze vinden het heel gewoon te zorgen voor een dierbare vanuit liefde en vanzelfsprekendheid, maar ook omdat ze zich verplicht voelen. Soms is het niet helemaal een vrije keuze. Het mantelzorgen kan voor mensen veel voldoening en een gelukkig gevoel geven. Maar het kan ook leiden tot overbelasting en andere problemen zoals eenzaamheid. Goede ondersteuning voor mantelzorgers draagt eraan bij dat hun draaglast en draagkracht in evenwicht zijn. Want naast de rol van mantelzorger heeft iemand ook nog een aantal andere rollen: partner, werknemer, vrijwilliger enz. Als gemeente willen we mantelzorgers ondersteunen, hun taak verlichten en hun draagkracht vergroten, zodat zij de zorg vol kunnen houden. Dat is ook de verplichting en verantwoordelijkheid van gemeenten.

Allereerst is het belangrijk dat we mensen die voor een naaste zorgen daadwerkelijk bereiken. Dat is een voorwaarde om hen te kunnen versterken en waar nodig in hun taak te ondersteunen. De centrale vraag is hoe de gemeente de eigen regie en de positie van mantelzorgers kan versterken. Met andere woorden hoe kan de gemeente de mantelzorger ondersteunen zodat hij of zij alle andere rollen kan blijven vervullen naast de taak van mantelzorger. Dit onderzoeken we samen met de mantelzorger zelf.

Omdat mantelzorgers onmisbaar zijn, is waardering van de mantelzorger een belangrijk onderdeel van het gemeentelijk beleid. Doel is dan ook om de inzet van mantelzorg en vrijwilligerswerk adequaat te ondersteunen, te versterken en verbinding te leggen tussen formele en informele zorg in de gemeente.

Een belangrijke vorm van deze ondersteuning is respijtzorg. Respijtzorg is de tijdelijke en volledige overname van de zorg van een mantelzorger door bijvoorbeeld het inzetten van logeeropvang of dagopvang. Zo kunnen mantelzorgers de zorg langer volhouden. Het op een goede manier organiseren van respijtzorg is niet eenvoudig. Het slechten van drempels die er zijn is een opgave voor de komende jaren. De opgave is vraag en aanbod beter op elkaar af te stemmen en nieuwe vormen van respijtzorg te realiseren.

Vrijwilligers

Naast mantelzorgers zijn ook vrijwilligers onmisbaar. Iets betekenen voor een ander en voor de samenleving geeft voldoening, een sociaal netwerk en een zinvolle besteding van de dag. Voor mensen voor wie het verkrijgen van een betaalde baan tijdelijk of structureel niet mogelijk is, kan vrijwilligerswerk een zinvol alternatief zijn. Vrijwilligerswerk is voor gemeenten zowel een doel als een middel. Het is een gegeven dat er steeds meer een beroep wordt gedaan op vrijwilligers. Voor verenigingen en andere organisaties (waaronder zorgorganisaties), die voor een groot deel afhankelijk zijn van vrijwilligers, is het moeilijk om mensen te vinden voor alle taken die er liggen. Er is een spanningsveld tussen enerzijds een toename van het aantal inwoners met een zorgvraag en de extra belasting van mantelzorgers terwijl anderzijds het aantal vrijwilligers, door onder andere de vergrijzing en het oplopen van de gemiddelde levensverwachting, afneemt.

Gemeenten willen vrijwilligerswerk daarom stimuleren en ondersteunen. Landelijke ontwikkelingen zoals bijvoorbeeld het nationaal sportakkoord bieden hiervoor lokaal mogelijkheden.

Resultaten

1. Meer gelijkwaardige samenwerking tussen formele en informele zorg en ondersteuning.
2. Meer mantelzorgers en vrijwilligers krijgen passende ondersteuning en waardering.
3. Vraag en aanbod respijtzorg zijn op elkaar afgestemd en nieuwe vormen zijn gerealiseerd.
4. Meer professionals zijn in staat mantelzorgers en vrijwilligers te ondersteunen.
5. Meer ruimte en ondersteuning voor maatschappelijk initiatief.

Wat doen we hiervoor?

Er wordt een uitvoeringsplan opgesteld voor mantelzorg en vrijwilligers, met als focus:

- de gemeente werkt samen met partners aan een sluitende aanpak voor de mantelzorgers. Dichtbij huis, de zorg en het dagelijks leven en op maat. De aanpak is gericht op het geven van informatie en advies, voorlichting, waardering, ondersteuning, verlichting en preventie;
- de uitdaging voor de komende jaren is om bestaande vrijwilligers zo goed mogelijk te ondersteunen, nieuwe vrijwilligers te vinden en te zoeken naar nieuwe innovatieve vormen van vrijwillige inzet en maatschappelijk initiatief.

Hoe zouden we kunnen meten?

Om de resultaten van dit thema te monitoren zouden we het volgende kunnen meten:

- klanttevredenheid onder zorgvragers, mantelzorgers en zorgvrijwilligers;
- overbelasting en ondersteuningsbehoefte onder geregistreerde mantelzorgers;
- registratie van aantal: mantelzorgers, zorgvrijwilligers vrijwillige thuiszorg, (nieuwe) respijtvoorzieningen.

In het uitvoeringsplan wordt uitgewerkt hoe we de resultaten willen behalen en hoe we omgaan met meten en monitoren.

6.5 Versterking jeugd en (jong) volwassenen

Onderwijs (en educatie) is van groot belang voor de ontwikkeling van jeugdigen en volwassenen. Onderwijs en kinderopvang leveren een belangrijke bijdrage aan het zelfredzaam worden en de talentontwikkeling van jeugdigen en volwassenen, daarmee wordt de samenleving versterkt. Naast alle reguliere vormen van buitenschoolse opvang en onderwijs, leveren ook activiteiten op het gebied van sport, cultuur, welzijnswerk en vrije tijdsbesteding een bijdrage aan de ontwikkeling van jeugdigen en volwassenen.
Door maatschappelijke en technologische ontwikkelingen verdwijnen en veranderen beroepen in een steeds hoger tempo en ontstaan er nieuwe beroepen. Er worden hogere en andere eisen aan de kennis en vaardigheden van werkenden gesteld. Daarom stimuleren we inwoners om te blijven leren en zichzelf te ontwikkelen zodat ze nu en in de toekomst arbeidsfit zijn en blijven.
Het is evident dat de doelen van de gemeenten (de Jeugdwet en de Participatiewet) en het onderwijs (passend onderwijs) naadloos in elkaar grijpen. Anders gezegd, de gemeenten en het onderwijs hebben elkaar nodig om van betekenis te zijn voor hun inwoners.
We verbinden onderwijs, jeugdhulp, sport, cultuur, fondsen en participatie om talentontwikkeling vorm te geven, achterstanden te voorkomen en kansongelijkheid bijvoorbeeld vanwege financiële problemen, tegen te gaan.
In de afgelopen jaren hebben gemeenten en het onderwijs de kans genomen om een samenwerking aan te gaan. Er zijn lokale en regionale structuren opgezet met het doel passend onderwijs en jeugdhulp goed op elkaar te laten aansluiten. Ook wordt ingezet op de aansluiting naar dagbesteding (Wmo, Participatiewet) of arbeid. Deze aansluiting zou naadloos in elkaar moeten overlopen, van school naar dagbesteding, van dagbesteding naar (beschut) werk of van school naar werk. Hiermee kunnen inwoners een stap voorwaarts maken en een stap zetten op de participatieladder.

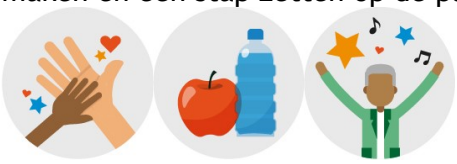

Resultaten

1. Meer jongeren halen een startkwalificatie.
2. Gemeenten, het CJG-ML en het onderwijs hebben een gezamenlijke visie op ondersteuning van jeugdigen (en gezinnen) en hun talentontwikkeling.
3. Jongeren die (dreigen) uit te vallen, worden zo vroeg mogelijk gezien en geholpen (signaleringsfunctie).
4. Hulp- en dienstverleners en gemeenten werken met het gedachtegoed 1 plan voor elk thuis.
5. Oplossingen worden integraal bekostigd, indien nodig (Onderwijs, Jeugdhulp, Wmo, Participatiewet).
6. Gezamenlijke aanpak op uitstroom van het onderwijs naar werk of dagbesteding (op het moment dat de reguliere wegen niet lukken).
7. Gezamenlijke aanpak op talentontwikkeling door gelijktijdige of volgtijdelijke inzet op dagbesteding en werk.

Wat doen we hiervoor?

In de afgelopen jaren is al veel gedaan, zoals de samenwerking met het CJG-ML en het onderwijs, samenwerking leerplicht, vele activiteiten in het kader van het voorkomen voortijdig schoolverlaten, Regionaal meld- en coördinatiefunctie voortijdig schoolverlaten en participatie en het onderwijs

In de komende jaren blijven we investeren waarbij we nog meer de integraliteit en waar nodig de ontschotting zoeken. Voor de samenhang jeugdhulp en onderwijs zal de focus liggen op: gemeenschappelijke visie op samenhang onderwijs en zorg, verbeteringen van diverse samenwerkingsvormen tussen onderwijs en jeugdhulp, kwetsbare jeugdigen zonder onderwijs beter in beeld, samenhang onderwijs en voorschoolse periode en samenwerking CJG-ML en onderwijs.
Bij concrete uitvoeringsactiviteiten wordt waar het meerwaarde heeft de verbinding gezocht met welzijnswerk, sport en cultuur.
Voor de samenhang onderwijs en participatie ligt de focus op de groep die onvoldoende in beeld is.

Hoe zouden we kunnen meten?

Om de resultaten van dit thema te monitoren zouden we het volgende kunnen meten:

- aantal leerlingen met een startkwalificatie;
- doorstroom- en uitstroomcijfers Wmo dagbesteding en Participatiewet;
- aantal thuiszitters (leerplicht RMC);
- aantal inwoners 18-23 jarigen in de uitkering.

In het uitvoeringsplan wordt uitgewerkt hoe we de resultaten willen behalen en hoe we omgaan met meten en monitoren.

6.6 Een goede toegang tot zorg en ondersteuning in het sociaal domein

Inwoners die (tijdelijk) niet zelf, met gebruikelijke hulp, met mantelzorg of met hulp van andere personen uit hun sociale netwerk voldoende samenredzaam zijn of in staat zijn tot participatie, kunnen een beroep doen op de gemeente voor ondersteuning[15]. Bij de toegangsbepaling is het doel om ervoor te zorgen dat samen met de inwoner een oplossing wordt gevonden, die (tijdelijk) voldoende ondersteuning biedt, zodat hij kan participeren in de samenleving. De ondersteuning is erop gericht om de inwoner (weer) zo zelfredzaam mogelijk te maken, een probleem op te lossen of hanteerbaar te maken en/of om toe te leiden naar een opleiding, baan of dagbesteding. Doel is dat inwoners zo lang mogelijk in de eigen leefomgeving kunnen blijven en actief kunnen participeren in de samenleving. De oplossing kán bestaan uit een maatwerkvoorziening, maar dat hoeft niet per se. Eerst wordt gekeken naar wat de inwoner zelf of met zijn netwerk kan organiseren. Vervolgens kijken we naar het aanbod aan basis-, voorliggende en algemene voorzieningen. Indien nodig wordt aanvullend daarop ondersteuning op maat ingezet, zo lang als nodig en zo kort als mogelijk. Hierbij wordt rekening gehouden met het feit dat inwoners in een kwetsbare situatie geholpen worden met het stellen van hun hulpvraag. Opgemerkt moet worden dat een toenemende groep inwoners in kwetsbare situaties niet tijdig om hulp vragen waardoor problemen oplopen. Deze groep heeft een outreachende aanpak nodig.

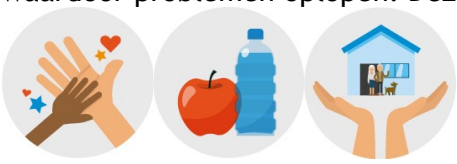

Resultaten

1. Professionals van diverse organisaties weten elkaar sneller te vinden en komen – indien nodig – tot meer integrale oplossingen, ook wat financiering van deze oplossingen betreft en/of verwijzen inwoners warm door.
2. Inwoners weten waar de juiste hulp te vinden is en durven de stap naar hulp te zetten.
3. Gemeenten en ketenpartners investeren in permanente scholing van medewerkers, methodiekontwikkeling en intervisie.
4. Inwoners zijn tevreden over de bejegening tijdens het gesprek en de laagdrempeligheid van de toegang.
5. Inwoners ontvangen een passend arrangement.

Wat doen we hiervoor?

De toegang moet laagdrempelig zijn, de inwoner centraal stellen, integraal kijken naar alle levensgebieden en gericht zijn op het (weer) zelfredzaam maken van de inwoner. De gemeenten in Midden-Limburg West hebben de afgelopen jaren geïnvesteerd in een laagdrempelige toegang tot het sociaal domein. Zo is er ingezet op kennis en kunde van de nieuwe taken en er is een start gemaakt met resultaat gericht werken bij de jeugdhulp en de Wmo. Dit vraagt van medewerkers een andere manier van kijken. Er wordt een uitvoeringsplan gemaakt gericht op het verder ontwikkelen van het resultaat gericht werken en integraal werken waar nodig.

[15] Mantelzorgers en vrijwilligers kunnen ook een beroep doen op de gemeente, zie paragraaf 5.4.

Hoe zouden we kunnen meten?

Om de resultaten van dit thema te monitoren zouden we het volgende kunnen meten:

- tevredenheidsonderzoeken inwoners.

In het uitvoeringsplan wordt uitgewerkt hoe we de resultaten willen behalen en hoe we omgaan met meten en monitoren.

6.7 Dementie

Het aantal mensen met dementie in onze gemeenten neemt de komende jaren toe. Dit betekent een stijging van de behoefte aan mantelzorgers. Mensen met (een lichte vorm van) dementie nemen deel aan het gewone leven: je komt hen tegen op straat, bij de bakker, in de supermarkt of aan de balie. Daarom is het belangrijk dat inwoners, professionals, vrijwilligers, bedrijven en verenigingen kennis hebben van dementie en hoe zij hier goed mee om kunnen gaan. De gemeenten willen dit samen met formele en informele partners stimuleren en faciliteren.
Het is van belang om een helder beeld te hebben van de ervaringen van mensen met dementie en hun mantelzorgers. Op basis hiervan kan bekeken worden wat er in onze regio moet gebeuren om daadwerkelijk een dementievriendelijke gemeente te zijn.

Resultaten

Kennis over en bewustwording van dementie neemt toe bij inwoners, professionals, vrijwilligers, bedrijven en verenigingen.

1. Maatschappelijke organisaties, bedrijven en instellingen hebben hun dienstverlening dusdanig aangepast dat ook mensen met dementie gebruik kunnen maken van het aanbod.
2. Meer mensen met dementie en hun mantelzorgers zijn bekend met het aanbod aan zorg en ondersteuning.

Wat doen we hiervoor?

Er zijn al veel activiteiten gericht op ondersteuning bij dementie. Voor de komende jaren maakt elke gemeente een uitvoeringsplan om een dementie vriendelijke gemeente te zijn. Een dementievriendelijke gemeente vraagt om een integrale aanpak door informele en formele partners. Het is van belang dat de inspanningen die plaatsvinden niet alleen gericht zijn op mensen met dementie, maar ook op de omgeving, als professionals, hulpverleners, vrijwilligers, winkeliers, ondernemers et cetera. De knelpunten die mensen met dementie en hun mantelzorgers en de samenwerkingspartners aandragen vormen de basis voor dit plan.

Hoe zouden we kunnen meten?

Om de resultaten van dit thema te monitoren zouden we het volgende kunnen meten:

- het aantal preventieve gesprekken met inwoners dat heeft plaatsgevonden;
- het aantal trainingen dat aan professionals en vrijwilligers is gegeven over het omgaan met personen met dementie;
- het aantal activiteiten waarbij rekening wordt gehouden met de beperkingen die mensen met dementie ervaren.

In het lokale uitvoeringsplan wordt uitgewerkt hoe we de resultaten willen behalen en hoe we omgaan met meten en monitoren.

6.8 Inwoners doen en tellen mee (participatie)

Sociaal- maatschappelijk participeren is niet voor niets één van de zes dimensies van positieve gezondheid. Het heeft directe invloed op iemands lichaamsfuncties, mentaal welbevinden, zingeving, kwaliteit van leven en dagelijks functioneren; de andere vijf dimensies. Als iemand niet volledig kan participeren, bijvoorbeeld door een gebeurtenis in het leven zoals ziekte, overlijden van een dierbare of werkloosheid, is er een verhoogd risico om in een sociaal isolement te raken, lichamelijke en mentale gezondheidsproblemen te krijgen en in armoede te vallen.

Zeker in onze steeds complexere samenleving heeft een groeiende groep mensen moeite om zich staande te houden. Door digitalisering, individualisering, migratie, grootschaliger onderwijs en de flexibelere arbeidsmarkt, zijn er meer sociale, communicatieve en intellectuele capaciteiten nodig om zelfstandig mee te kunnen doen.
Zo is werk (tijdelijk) niet altijd haalbaar, maar arbeidsparticipatie is niet de enige manier om mee te doen. Meedoen kan op vele manieren, via (begeleid) werk, onderwijs, dagbesteding of vrijwilligerswerk, maar ook via sport, cultuur of verenigingsleven.
Inwoners kunnen elkaar niet overal mee helpen. Voor sommige zorg en ondersteuning zijn professionals nodig, die voor iedereen toegankelijk en bereikbaar zijn.
Inwoners hebben en benutten de ruimte voor burgerinitiatieven. Ze zijn zelf actief in het verbeteren van de leefbaarheid van hun wijk, vernieuwen van het aanbod van zorg en welzijn en het stimuleren van meedoen van mensen in een kwetsbare positie. Gemeenten stimuleren, participeren en verbinden deze initiatieven waar mogelijk.

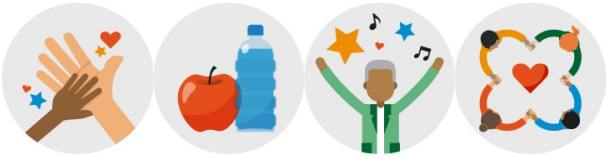

Resultaten

1. Meer mensen hebben een zinvolle daginvulling.
2. Meer divers en laagdrempelig aanbod van onder andere opvang, cultuur, sport, verenigingen, onderwijs en (vrijwilligers)werk.
3. Meer mensen hebben voldoende financiële middelen om mee te doen of kunnen meedoen ondanks een gebrek aan financiële middelen.
4. Zelfstandigheid in vervoer neemt toe, waardoor afstand voor meer mensen geen belemmering meer vormt.
5. Meer mensen hebben voldoende taalvaardigheden om mee te doen.
6. Meer mantelzorgers en vrijwilligers krijgen passende ondersteuning en waardering.
7. Meer kwetsbare inwoners ervaren minder belemmeringen om mee te doen.
8. Meer inwoners helpen elkaar.
9. Aantal door inwoners geïnitieerde activiteiten die bijdragen aan de leefbaarheid en sociale samenhang nemen toen.
10. Meer inwoners zijn betrokken in (buurt)verenigingen.

Wat doen we hiervoor?

Voor dit thema wordt een uitvoeringsplan gemaakt, waarbij mede op basis van eerder vastgesteld beleid, wordt aangegeven hoe we bovenstaande resultaten willen gaan behalen.
Om participatie te bevorderen, is integrale dienstverlening van belang. Hier zijn de afgelopen jaren al stappen in gezet, maar verdere ontschotting en verbinding is nodig. Door de inwoner centraal te stellen en aan te sluiten bij zijn mogelijkheden, kunnen talenten tot uiting komen. Hiervoor is het nodig om domein overstijgend te werken en een samenhangende aanpak te bieden, waarbij aandacht is voor alle leefgebieden. Oplossingen kunnen immers buiten de bestaande kaders liggen. Van belang hierbij is:

- deelname via vrijwilligerswerk, sport, cultuur, welzijn en verenigingen mogelijk voor alle inwoners;
- financiële problemen en belemmeringen om te participeren voorkomen en bestrijden door enerzijds laagdrempelig ondersteuning aan te bieden, anderzijds door minima regelingen en initiatieven onder de aandacht te brengen;
- het beheersen van de Nederlandse taal is een belangrijke voorwaarde om volwaardig mee te doen. Aandacht zal uitgaan naar nieuwkomers en de laaggeletterde Nederlanders.

Hoe zouden we kunnen meten?

Om de resultaten van dit thema te monitoren zouden we het volgende kunnen meten:

- het aantal mensen (o.a. voortijdige schoolverlaters en werklozen);
- het aantal mensen dat succesvol een traject doorloopt bij vrijwillige administratieve ondersteuning, maatschappelijk werk en schuldhulpverlening;
- het gebruik van mantelzorgondersteuning en verenigingsondersteuning (combinatiefunctionaris/ beweegmakelaar);
- het aantal inwoners dat in het kader van re-integratie is toegeleid naar werk, vrijwilligerswerk is gaan doen of dat onderwijs is gaan volgen.

In het uitvoeringsplan wordt uitgewerkt hoe we de resultaten willen behalen en hoe we omgaan met meten en monitoren.

6.9 Wonen

"Een eigen huis, een plek onder de zon." Wonen is een basisbehoefte. We streven ernaar dat zoveel mogelijk mensen op een veilige en verantwoorde manier zelfstandig thuis kunnen (blijven) wonen. Ook als dit door een bepaalde beperking of kwetsbaarheid minder vanzelfsprekend is. Denk aan oudere inwoners, inwoners met dementie, inwoners met psychische kwetsbaarheid, inwoners met niet aangeboren hersenletsel (NAH) en inwoners met een (licht) verstandelijke beperking. Vanuit een eigen thuis kunnen inwoners (blijven) deelnemen aan de samenleving. Dit betekent dat er woonruimte moet zijn voor iedereen, in combinatie met (al dan niet tijdelijke) ondersteuning voor wie dat nodig heeft.

Naast beschikbaarheid van voldoende passende en betaalbare woningen, kan de wijze waarop het wonen is georganiseerd ook van invloed zijn op het kunnen deelnemen aan de samenleving. Er is een groeiende behoefte aan innovatieve vormen die zorg, ondersteuning en een vorm van gemeenschappelijk wonen combineren. De inrichting van de openbare omgeving, de situering van gebouwen, groenvoorzieningen, kan ook bijdragen aan de leefbaarheid en de sociale cohesie bevorderen.

Soms is het niet mogelijk of zelfs niet wenselijk om thuis te blijven wonen. Soms is het nodig dat een inwoner kort- of langdurend elders gaat wonen. Denk aan een jeugdige die thuis in een onveilige situatie woont, of een jeugdige die een intensieve interne behandeling nodig heeft, of een dementerende oudere waarbij de mantelzorger overbelast raakt. Deze woonfuncties worden georganiseerd door zorgaanbieders en zijn altijd groepsgericht georganiseerd (uitgezonderd de pleegzorg)[16].

Voor deze specifieke vormen van wonen gelden de volgende uitgangspunten:

- ondersteuning passend bij de behoefte van onze inwoners;
- woonfuncties zoveel mogelijk gezinsvervangend georganiseerd;
- woonfuncties zoveel mogelijk in de nabijheid en in de wijk;
- betaalbare woonfuncties.

Een heroriëntatie op deze specifieke vormen van wonen is nodig voor wat betreft beschikbaarheid, betaalbaarheid en de wijze waarop de woonfuncties georganiseerd zijn. Het betreft het:

- kortdurend verblijf gerund door ervaringsdeskundigen en vrijwilligers voor mensen met psychische kwetsbaarheid op vrijwillige basis;
- kortdurend verblijf voor ontlasting of het tijdelijk wegvallen van mantelzorgers[17] van specifieke doelgroepen zoals dementerende ouderen. Het gaat om planbare en onplanbare vormen van kortdurend verblijf;
- mogelijkheden om woonfuncties om te buigen naar ambulante ondersteuning;
- (tijdelijk) wonen voor jeugdigen omdat de thuissituatie onvoldoende veilig is of omdat een behandeling noodzakelijk is vanwege gedrag of beperking van de jeugdige.

16 De specifieke woonfuncties voor jeugd betreft: pleegzorg, gezinshuizen, GGZ-bedden, residentie, logeerfuncties

17 Visie op mantelzorgers staat verwoord in paragraaf 5.4

Resultaten

1. Inzicht in woonwensen en (zorg-)behoefte van kwetsbare inwoners.
2. Passende prestatieafspraken met woningcorporaties.
3. Ouderen bereiden zich tijdig voor op het wonen in een latere levensfase.
4. Ouderen verhuizen tijdig naar passende huisvesting.
5. In elke gemeente is een project met een alternatieve woonvorm gestart.
6. Meer mantelzorgers en vrijwilligers krijgen passende ondersteuning en waardering. Inwoners (die tijdelijk niet thuis kunnen wonen) worden passend opgevangen.

Wat doen we hiervoor?

Elke individuele gemeente maakt prestatieafspraken met de woningcorporaties op basis van de regionale structuurvisie Midden-Limburg. Op basis van het Woningmarktonderzoek Midden-Limburg is inzicht gekregen in de kwalitatieve en kwantitatieve behoefte. De afgelopen jaren is bij de bouw van nieuwe woningen rekening gehouden met de behoefte aan levensloopbestendige woningen. De uitdaging zit in de bestaande woningvoorraad waarbij woningen niet voldoen aan bepaalde eisen. Regionaal (regio Noord- en Midden-Limburg) gaan we een analyse maken van alle verblijfsfuncties voor jeugd met als kernvraag: Welke verblijfsfuncties zijn beschikbaar, hoe kan de ombuiging gemaakt worden naar ambulantisering, welke verblijfsfuncties blijven nodig en wat is de meest gewenste organisatie- en financieringsvorm?

Hoe zouden we kunnen meten?

Om de resultaten van dit thema te monitoren zouden we het volgende kunnen meten:

- Meetbare prestatieafspraken met de corporaties over het huisvesten van kwetsbare inwoners;
- Het gebruik van kortdurend verblijf.

In het uitvoeringsplan wordt uitgewerkt hoe we de resultaten willen behalen en hoe we omgaan met meten en monitoren.

6.10 Armoede

Iedereen moet de mogelijkheid krijgen om mee te doen in onze maatschappij. Armoede is een complex probleem met een negatieve invloed op allerlei aspecten van het leven en kan leiden tot sociale uitsluiting. Armoede gaat dus niet alleen over financiën maar ook over maatschappelijke participatie, gezondheid, zelfredzaamheid, wonen en leefomgeving. Daarom vraagt het om een integrale aanpak en een gezamenlijke inspanning van allerlei betrokken partijen.
Er is sprake van armoede wanneer iemand gedurende een langere tijd niet de middelen heeft om te kunnen beschikken over de goederen en voorzieningen die in zijn samenleving als minimaal noodzakelijk gelden.
Van alle mensen in armoede heeft 40% de voornaamste inkomsten uit werk.
Met de economische groei zien we dat minder mensen op of onder de armoedegrens leven. De groep mensen in langdurige armoede (4 jaar en langer) neemt echter toe. Deze groep profiteert niet van de economische welvaart. Het verschil tussen arm en rijk neemt toe.
Chronische stress, door armoede en schulden, werkt verlammend op ons vermogen problemen op te lossen en doelgericht te werken. Mensen met chronische stress gaan meer bij de dag leven, zijn minder goed in staat om doelen en prioriteiten te stellen, emoties te reguleren en strategieën te ontwikkelen voor als het tegenzit. Dit vraagt om hulp- en dienstverlening die daar rekening mee houdt. 'De cliënt wíl niet geholpen worden', is dan al snel de natuurlijke reactie. Maar vaak is het geen onwil, maar onmacht. Mensen zijn pas in staat om te doen wat er moet gebeuren als de stress onder controle is, blijkt uit wetenschappelijk onderzoek.

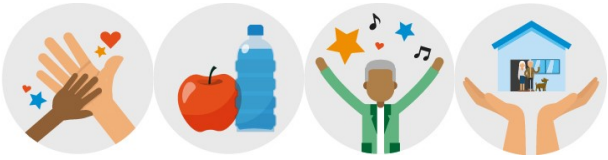

We bestrijden armoede vanuit verschillende invalshoeken zoals bijvoorbeeld:

- preventie waarbij wordt ingezet op vroegsignalering en het voorkomen van armoede maar waarbij ook schuldenproblematiek zo vroeg als mogelijk wordt aangepakt en bestreden;
- verborgen armoede ontdekken waarmee onder andere gelijke kansen voor alle kinderen en jeugdigen worden gecreëerd;
- actieve armoedebestrijding (mensen duurzaam uit de armoede begeleiden);
- inwoners die armoede ervaren staan er niet alleen voor.

Wat doen we hiervoor?

In de afgelopen jaren hebben de drie gemeenten veel geïnvesteerd in armoedebestrijding. Dit heeft geresulteerd in lokaal armoedebeleid met lokale plannen.
De resultaten worden niet op regionale schaal beschreven maar worden lokaal opgenomen. Ook het meten en monitoren van de resultaten wordt lokaal opgepakt.

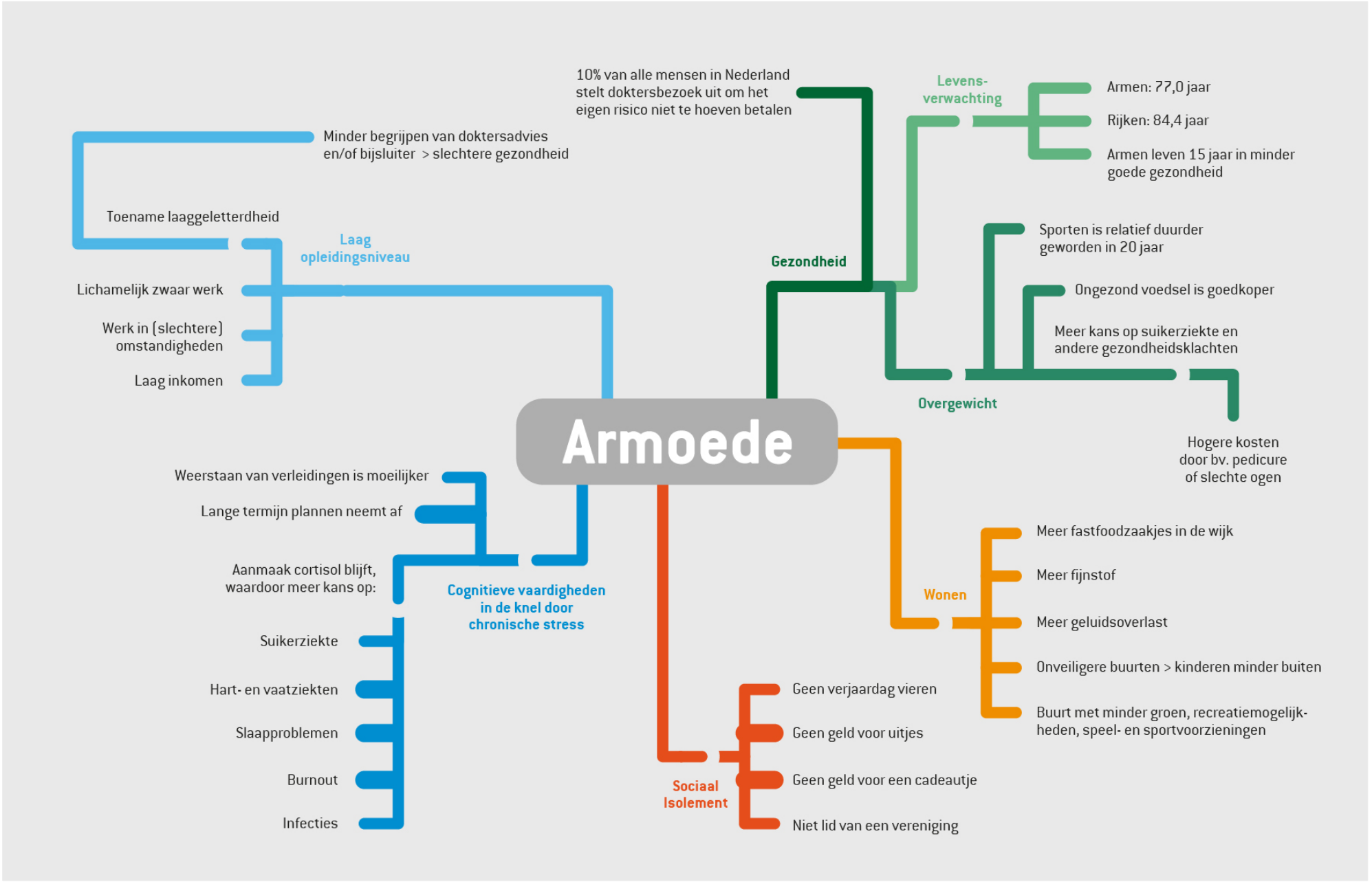
Armoede
Laag opleidingsniveau
Toename laaggeletterdheid
Minder begrijpen van doktersadvies en/of bijsluiter > slechtere gezondheid
Lichamelijk zwaar werk
Werk in (slechtere) omstandigheden
Laag inkomen
Gezondheid
10% van alle mensen in Nederland stelt doktersbezoek uit om het eigen risico niet te hoeven betalen
Levens-verwachting
Armen: 77,0 jaar
Rijken: 84,4 jaar
Armen leven 15 jaar in minder goede gezondheid
Overgewicht
Sporten is relatief duurder geworden in 20 jaar
Ongezond voedsel is goedkoper
Meer kans op suikerziekte en andere gezondheidsklachten
Hogere kosten door bv. pedicure of slechte ogen
Cognitieve vaardigheden in de knel door chronische stress
Weerstaan van verleidingen is moeilijker
Lange termijn plannen neemt af
Aanmaak cortisol blijft, waardoor meer kans op:
Suikerziekte
Hart- en vaatziekten
Slaapproblemen
Burnout
Infecties
Wonen
Meer fastfoodzaakjes in de wijk
Meer fijnstof
Meer geluidsoverlast
Onveiligere buurten > kinderen minder buiten
Buurt met minder groen, recreatiemogelijk-heden, speel- en sportvoorzieningen
Sociaal Isolement
Geen verjaardag vieren
Geen geld voor uitjes
Geen geld voor een cadeautje
Niet lid van een vereniging

7. “Aan de slag”

In dit beleidsplan besteden we aandacht aan onderwerpen die de komende jaren onze aandacht vragen. Met dit plan en vooral met de uitvoeringsplannen willen we de transformatie die al in gang is gezet verder vorm geven; een verandering in denken en doen. Dit geldt zowel voor de gemeente als voor haar inwoners en maatschappelijke partners. Dat betekent dat we als gemeenten ook zelf de handschoen oppakken en kijken wat deze visie betekent voor onze eigen manier van organiseren en werken. We gaan aan de slag. Als gemeenten en met onze maatschappelijke partners.

7.1 Het kan alleen samen

De opgave in het sociaal domein is complex. Denk aan hardnekkige problemen en vraagstukken op het terrein van armoede, eenzaamheid, participatie en sociale acceptatie. Maar er zijn zeker ook kansen om de leefbaarheid te verbeteren. De problemen in het sociaal domein zijn niet eenvoudig op te lossen, omdat er verschillende, vaak onderling afhankelijke oorzaken zijn. Deze vraagstukken zijn te complex om met één beleidsmaatregel of door één betrokken partij op te lossen. Daarvoor zijn meerdere betrokkenen met verschillende niveaus van kennis, kunde, verantwoordelijkheid en belangen nodig.

Het is van belang dat we bij het aanpakken van deze uitdagingen onder andere inzetten op het verbeteren van de samenwerking tussen de verschillende betrokkenen en maatschappelijke partners. We hebben elkaar nodig om het vraagstuk aan te pakken. Transformeren veranderen kan alleen samen.

Gemeenten onderling

Door samen op te trekken binnen het sociaal domein delen de gemeenten Midden-Limburg West (MLW) al enige jaren kennis en kosten. Daarmee verkleinen we de kwetsbaarheid en houden we samen de kwaliteit van de dienstverlening op peil. De samenwerking betekent overigens niet dat de drie gemeenten in de uitvoering exact hetzelfde doen en dezelfde benadering richting de inwoners hebben. We hebben een gezamenlijk kader en daarnaast geldt: lokaal wat lokaal kan, regionaal waar dat een meerwaarde heeft.
Voor specifieke functies is gebleken dat samenwerking noodzakelijk is op een grotere schaal (Midden-Limburg, Noord- en Midden-Limburg, provinciaal of landsdeel Zuid). Het betreft hier vooral specifieke functies van Jeugdhulp, Participatie en Wmo.

Gemeenten en partners

De maatschappelijke uitdagingen van nu vragen erom dat organisaties gezamenlijke verantwoordelijkheid nemen en de handen ineenslaan. Alleen wanneer alle partners optimaal samenwerken, kunnen vraagstukken op het gebied van de transformatie effectief worden aangepakt. Om de effectiviteit van de regionale samenwerking te verbeteren is het belangrijk om het gedeeld belang te blijven zien en aan onderlinge relaties te bouwen om vertrouwen te creëren. Daarmee vergroot je de kans op succes in de samenwerking.

Gemeenten en Inwoners

Directe betrokkenheid van inwoners bij beleid- en besluitvorming is steeds meer een belangrijke randvoorwaarde om resultaten te bereiken voor ingewikkelde maatschappelijke vraagstukken. We willen alle betrokkenen in een vroeg stadium betrekken, want niemand kent de voor- en nadelen van mogelijke oplossingen beter, als de direct betrokkenen zelf. Ook organisaties en bedrijven los van de overheid kunnen betrokken worden.

Rol gemeente

Voor de gemeente betekent deze samenwerking schakelen tussen verschillende rollen afhankelijk van de opgave of kans. Dat neemt niet weg dat de gemeente een basishouding heeft gebaseerd op een van de onderstaande sturingsrollen.
De basishouding voor onze gemeenten is die van een samenwerkende overheid waarbij de gemeenten hun beleidsdoelen, ambities en inspanningen probeert te bereiken door samenwerkingsverbanden aan te gaan met maatschappelijke partners. Waarbij ook de controle op de kosten gezien wordt als een gezamenlijke taak van gemeenten en partners. Dit betekent niet dat de overige rollen niet toegepast of gebruikt worden. Soms is alleen het faciliteren of stimuleren van een initiatief voldoende. Soms is de beste aanpak iets helemaal los te laten. En vaak zal de gemeente vanuit een bepaalde opgave de regie voeren dan wel (eind)verantwoordelijk zijn. Ook zal de gemeente nog altijd, bijvoorbeeld als het gaat om veiligheid, een regulerende taak hebben en moeten pakken.
Gelet op de complexiteit van het sociaal domein kan de transformatie maar in beperkte mate beïnvloed worden door de gemeente.

7.2 Randvoorwaarden

Financiële kaders

De gemeenten zijn in 2020 voor het zesde jaar verantwoordelijk voor diverse taken in het sociaal domein. We kunnen terugblikken op een geslaagde overgangsperiode. Er zijn er steeds meer inwoners met een hulp- of ondersteuningsbehoefte, om hierop te anticiperen bouwen Leudal, Nederweert en Weert aan een toekomstbestendig stelsel waarvoor de eerder genoemde transformatie van groot belang is. Dat dit een proces van lange adem is, spreekt voor zich.
De verandering van het sociaal domein is ook nodig om op termijn de ondersteuning aan kwetsbare inwoners betaalbaar te krijgen en houden.
Gemeenten zijn zelf in toenemende mate risicodrager geworden waarbij er de komende jaren een aantal onzekerheden is:

- de behoefte aan Wmo ondersteuning is toegenomen, deze trend zal zich door zetten;
- het gebruik van jeugdhulp is licht toegenomen, het is onzeker hoe dit zich in de komende jaren zal ontwikkelen;
- met ingang van 2021 wordt de integratie-uitkering sociaal domein herijkt, er is nog geen zicht op de betekenis hiervan voor de drie gemeenten;

- met ingang van 2021 wordt het woonplaatsbeginsel voor de jeugdhulp aangepast, met name voor de gemeente Leudal zal dit impact hebben maar welke impact is nog onduidelijk;
- de individuele gemeenten worden waarschijnlijk ook verantwoordelijk voor beschermd wonen en maatschappelijke opvang (in plaats van de centrum gemeente), financiële gevolgen lijken extra risico's met zich mee te brengen;
- de gemeenten Leudal en Nederweert hebben te maken met oplopende tekorten in de jeugdhulp vanaf 2017;
- de BUIG middelen (uitkering) worden de komende jaren minder, het klantenbestand zal stabiel blijven.

Samengevat, het is de vraag of de toekomstige inkomsten, in combinatie met een toenemende vraag én een stelsel in opbouw, de komende jaren toereikend zal zijn. Daarbij zijn de beïnvloedingsmogelijkheden van gemeenten op het gebruik van ondersteuning beperkt . Ondanks deze beperkte beïnvloeding zijn en worden er wel maatregelen in gang gezet om de kosten terug te dringen. Zo zetten de gemeenten meer in op preventie, samenwerking met huisartsen (die voor een substantieel deel verantwoordelijk zijn voor verwijzingen naar jeugdhulp), normaliseren et cetera. Het vraagt echter tijd om deze investeringen te laten renderen.

De gemeenten zijn van mening dat financiële tekorten en genomen maatregelen niet ten koste mogen gaan van de ondersteuning aan onze inwoners. Gemeenten en partners zullen gezamenlijk naar oplossingen moeten zoeken voor een kwalitatief verantwoord en betaalbaar stelsel. Sleutelwoorden hierbij zijn integraal werken en bekostigen, ruimte zoeken in de begroting om tekorten op de vangen, regie houden, invullingen geven aan sturing, tijdig afschalen en innovatieve projecten van partners stimuleren. En zullen de aanbieders zelf ook meer verantwoordelijkheid moeten nemen voor een beheersing van de kosten en het optimaliseren van de resultaten van de hulp.

Monitoring

We willen graag weten of ons beleid het gewenste effect heeft. We willen toetsen of ons beleid bijdraagt aan het behalen van de doelen die we ons gesteld hebben, zodat we kunnen bijsturen en kwaliteit kunnen verbeteren als dat niet zo is. Dat gaan doen we op diverse manieren door 'tellen en vertellen':

1. Door regelmatig in gesprek te gaan met de organisaties waarmee we contract- en subsidieafspraken gemaakt hebben om op die manier ontwikkelingen te volgen.
2. Door inwoners met Wmo- of jeugdhulpvoorzieningen te bevragen over hun ervaringen met de geboden ondersteuning.
3. Door gebruik te maken van gegevens die al verzameld worden, zoals cijfers van het CBS, de GGD (Jeugdmonitor en Volwassenenmonitor).
4. Door zelf gegevens verzamelen van de output op afzonderlijke beleidsvelden (onder andere Jeugdhulp, Wmo, Participatie).

In hoofdstuk 5 is beschreven welke maatschappelijke effecten we in de komende jaren willen bereiken. De doelen die we ons daarbij stellen zijn weergegeven in een doelenboom. Vanuit diverse thema's werken we aan het realiseren van de resultaten. Het meten en monitoren van resultaten en effecten in het sociale domein staat nog in de kinderschoenen. Op afzonderlijke beleidsvelden worden gegevens verzameld, maar deze zijn niet in een totaal overzicht beschikbaar. Dat is voor de korte termijn niet haalbaar, we willen daar de komende jaren stappen in zetten. Daarom is bij elk thema in dit beleids-plan aangegeven hoe je de resultaten zou kunnen meten. In de uitvoeringsplannen wordt het meten en monitoren per thema verder uitgewerkt. Daarnaast gaan we aan de slag met het verkrijgen van meer inzicht in het totale sociale domein, zodat we ook iets kunnen zeggen over het al dan niet bereiken van de maatschappelijke effecten. Dit is een groeiproces, waarbij de gemeenten ook afzonderlijke keuzes kunnen maken.

Verwerving
In 2016 hebben we onderzocht welke vorm van verwerving (contractering of subsidiering) het beste aansluit bij de gewenste transformatie in het sociaal domein. Er is gekozen voor een open house verwervingssystematiek die flexibel en toekomstbestendig is en die aansluit bij de complexiteit van het sociaal domein en de verschillende ontwikkelingen op het gebied van de Jeugdwet en de Wmo. Voor participatie hanteren we een andere verwervingssystematiek.
De komende jaren blijven we afwegingen maken of de gekozen systematiek de best passende is bij de gekozen beleidsuitgangspunten en de resultaten die we daarmee feitelijk behalen.

Communicatie
Het beleidsplan sociaal domein gaat onder andere over het veranderen van gedrag. Dit gaat niet vanzelf en vraagt om een lange termijn aanpak. Communicatie kan helpen om verandering op gang te brengen én te houden. Herkenbare communicatie is een randvoorwaarde. Daarvoor is nodig dat er voldoende middelen en capaciteit worden vrij gemaakt voor communicatie en dat er blijvend aandacht is voor communicatie. De samenleving wordt individualistischer, terwijl er juist een taak ligt voor de gemeenschap (participatie). De gewenste verandering is alleen te realiseren in een wisselwerking tussen fysiek en sociaal domein, tussen inwoners, samenleving en overheid en tussen medewerkers en de externe omgeving. Communicatie is nodig om bij te dragen aan de doelstellingen van dit beleidsplan én om de gewenste verandering in de samenleving te helpen realiseren. Het delen van goede voorbeelden, herkenbare verhalen van eigen inwoners en verstrekken van de juiste, actuele informatie is nodig om inwoners te activeren en te faciliteren.

Bijlage 1: Afkortingen

AMW	Algemeen Maatschappelijk Werk
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
GGD	Gemeenschappelijke gezondheidsdienst
GGZ	Geestelijke gezondheidszorg
CJG-ML	Centrum voor Jeugd en Gezin Midden-Limburg
GI	Gecertificeerde instellingen
ML	Midden-Limburg
MLW	Midden-Limburg West
NAH	Niet aangeboren hersenletsel
PBL	Planbureau voor de leefomgeving
RMC	Regionaal meldpunt coördinatie voortijdig schoolverlaters
VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
Wmo	Wet maatschappelijke ondersteuning